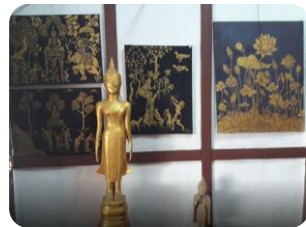

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย
เรื่อง

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศ
อาเซียน: กรณีศึกษาหลวงพระบาง สปป.ลาว

Tourism Management Based on Culture and Religion in
ASEAN Country: A Case Study of Luang Prabang, Lao PDR

พระปลัดระพิน พุทธิสารโธ ผศ.ดร.พิเชฐ ทังโต ดร.ลำพอง กลมกุล : เขียน

...การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศอาเซียน: กรณีศึกษาหลวงพระบาง สปป.ลาว...

โดย พระปลัดระพิน พุทธิสารโ. ผศ.ดร.พิเชฐ หังโต,ดร.ลำพอง กลมกุล

โครงการพัฒนาศักยภาพการวิจัยเชิงพื้นที่ในกลุ่มประเทศอาเซียน

ขอกราบขอบพระคุณ:

- โครงการพัฒนาศักยภาพการวิจัยเชิงพื้นที่ในกลุ่มประเทศอาเซียน
ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2561
- พระราชวรเมธี, รศ.ดร. รักษาการผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา
- ดร.ลำพอง กลมกุล ผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการวิชาการ

ที่ปรึกษา:

- พระราชวรเมธี, รศ.ดร.
- พระศรีธวัชเมธี ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา
- พระครูปริยัติกิตติธำรง คณะบดีคณะสังคมศาสตร์
- พระอุดมสิทธิธนายก ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์
- พระมหาจิรวัฒน์ กนตวณโณ รองผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา
- รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
- หัวหน้าภาคเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
- หัวหน้าภาครัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
- หัวหน้าภาคสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

จัดพิมพ์: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิสูจน์อักษร: พระสมนึก กลับน้อม,สุภัทรชัย สีสะใบ

คำนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศอาเซียน: กรณีศึกษา หลวงพระบาง สปป.ลาว เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากถอดชุดการเรียนรู้จากงานวิจัย ที่สะท้อนผลการวิจัยเป็นผลได้ที่ว่า การจัดการท่องเที่ยวที่มีวัด ศาสนสถาน หรือศาสนา สถานที่เนื่องด้วยวัด หรือตั้งอยู่ในวัด นำมาสู่การจัดการท่องเที่ยว ที่ได้ทั้งองค์ความรู้ เกี่ยวกับคุณค่าทางศาสนา และวัฒนธรรม รวมถึงได้ มูลค่าอันเป็นผลได้จากการท่องเที่ยว เป็นการได้ทั้งคุณค่าและมูลค่าในคราวเดียวกัน เพราะวัดในพระพุทธศาสนามีอุดมคติ และเป้าหมายเพื่อการสื่อสารศาสนาเหมือนกัน รวมไปถึงหลักคิดทางพระพุทธศาสนาเองที่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ การออกแบบท่องเที่ยวต้องได้ประโยชน์ในองค์รวม รู้คุณค่าในเรื่องของหลักการที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาในส่วนพุทธาวาส สังฆาวาส ที่ควรเป็นสัดส่วนเฉพาะเพื่อเกื้อหนุน และส่งเสริมแนวทางนักบวชที่เข้ามาอยู่ในวัด อยู่ในพระศาสนาเพื่อการขัดเกลา และที่สำคัญการมาวัด หรือท่องเที่ยวในศาสนาจะต้องส่งเสริมให้ผู้มา รู้คุณค่า และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมทางศาสนาได้ด้วย ถึงจะได้ชื่อว่าได้ประโยชน์ทั้งในส่วนของการ หลักการ ปฏิบัติการ แนวคิด และผลประโยชน์ในเชิงมูลค่าอันจะพึงได้ในศาสนาด้วย

การจัดการท่องเที่ยวในหลวงพระบาง จึงมีวัดและพระพุทธศาสนา รวมถึงวัฒนธรรมที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา นับเป็นสมบัติของชาติลาว เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่เคารพสักการะ ทั้งถูกนำมาจัดการเป็นการท่องเที่ยวในวัด พระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม นับเป็นประโยชน์ในเชิงบริหารและจัดการอย่างเป็นระบบต่อการท่องเที่ยวในองค์รวม ดังปรากฏเป็นองค์ความรู้จากงานวิจัยดังปรากฏในเล่มชุดความรู้นี้ด้วยเช่นกัน

(พระปลัดระพิน พุทธิสารโร)

ผู้เขียน

15 เมษายน 2562

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณศูนย์อาเซียนศึกษา (ASEAN Studies Centre, MCU) ที่สนับสนุนงบประมาณ ในการวิจัย และการลงพื้นที่วิจัยในหลวงพระบางเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย สังเกต และมีส่วนร่วมในพื้นที่จริง ระหว่างวันที่ 12-15 กรกฎาคม พ.ศ.2561 ที่จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการทำวิจัยด้านอาเซียนศึกษาและอาณาบริเวณศึกษาในประเทศอาเซียน กรณีศึกษาพื้นที่หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในรายงานการวิจัยเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศอาเซียน: กรณีศึกษาหลวงพระบาง สปป.ลาว-Tourism Management Based on Culture and Religion in ASEAN Country: A Case Study of Luang Prabang, Laos PDR” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพการวิจัยเชิงพื้นที่ในกลุ่มประเทศอาเซียน ประจำปีงบประมาณ 2561 โดยศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระราชวรเมธี, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร และรักษาการผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา และพระศรีธวัชเมธี รองผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อนุมัติงบประมาณสนับสนุนภายใต้การดำเนินงานโครงการของส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา โดยมีบุคลากรของส่วนงาน คอยให้คำปรึกษาแนะนำและร่วมพัฒนางานวิจัยให้เป็นไปตามแนวทางการวิจัยและติดตามความก้าวหน้าการวิจัยอย่างต่อเนื่องด้วยดีเสมอมา จนกระทั่งงานวิจัยแล้วเสร็จ ขอขอบคุณต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเทศต่าง ๆ ทั้งในนามนักวิชาการ อาจารย์ในมหาวิทยาลัย พระภิกษุสงฆ์ และชาวพุทธในประเทศกลุ่มตัวอย่างในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยอย่างยิ่ง

สารบัญ
คำนำ 3

บทนำ 6

แนวคิดการท่องเที่ยว 8

แนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 10

แนวคิดการบริการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 10

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวตามแนวพระพุทธศาสนา 12

การจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม 16

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในมิติทางศาสนาสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวตามแนวพุทธ 19

หลวงพระบางเมืองมรดกโลก 22

การจัดการท่องเที่ยวในหลวงพระบาง 24

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในหลวงพระบาง สปป.ลาว 28

ชุดการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและ
ศาสนาในหลวงพระบาง สปป.ลาว 33

บทสรุป 40

บรรณานุกรม 43

ประวัติคณะผู้วิจัย 50

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศ อาเซียน: กรณีศึกษาหลวงพระบาง สปป.ลาว

บทนำ

หลวงพระบางในอดีตเคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านช้าง (Denise Heywood, 2016) หากวิเคราะห์ตามชื่อแล้วจะเห็นถึงประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของเมืองแห่งนี้ เมืองหลวงพระบางมีชื่อที่เคยเรียกขานกันหลายชื่อได้แก่ “เมืองเชียงตุง-เชียงทอง” เมืองขวา เมืองซ้าย เมืองหลวงพระบาง เมืองหลวงพระบางราชธานีศรีสัตนาคนหุต ล้านช้างร่มขาว” เมืองศรีสัตนาคนหุต อุดมรัต ขวาละวัตมืหานคร-เมืองขวาละวัตมืหานคร ชื่อแรกคือ “เมืองเชียงตุง-เชียงทอง” เป็นชื่อที่ถูกพูดถึงในพงศาวดารล้านช้าง (2473) “เมืองเชียงตุง-เชียงทอง” เป็นเมืองฝ้าแฝด โดยเมืองเชียงทองตั้งอยู่บริเวณวัดเชียงทองในปัจจุบัน ส่วนเมืองเชียงตุงตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำดงที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขงห่างจากเชียงทองลงไปทางใต้ชื่อว่าชื่อต่อมา “เมืองขวา” หรือออกเสียงในภาษาลาวว่า “ชะวา” บางครั้งเรียกว่า “ซ้าย” เป็นชื่อที่ถูกเรียกขานกันในสมัยก่อนที่จะมีการเข้ามาของกลุ่มชนชาติไท-ลาว ซึ่งอพยพมาจากทางตอนใต้ของจีนตามตำนานกล่าวว่าหลังจากที่ขุนขวได้ขึ้นปกครองเมืองก็ได้เปลี่ยนชื่อจาก “เมืองเชียงตุง-เชียงทองเป็น “เมืองขวา” เป็นที่เชื่อกันว่าขุนขวเป็นผู้นำของกลุ่มชนเผ่าท้องถิ่นที่ชื่อว่า “ซา” หรือ “ขมุ” หรือในภาษาไทยเรียกว่า “ชา” ประชากรเดิมในดินแดนเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ หลังจากสถาปนาเป็นผู้นำของขุนขวากลุ่มชนเผ่านี้ได้ปกครองขวต่อกันมาถึงสมัยขุนกันฮาง ในปี พ.ศ.1300 (สิลา วีระวงศ์, 2539)

หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก ที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวทั้งเป็นอุตสาหกรรมและแหล่งรายได้หลักของหลวงพระบาง ที่มีเอกลักษณ์ในเรื่องธรรมชาติ ความสงบ วิถีทางวัฒนธรรมทางศาสนา ประเพณี และวิถีทางศาสนากับการท่องเที่ยว ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์และการจัดวางทางประวัติศาสตร์ที่เหมาะสม ดังปรากฏในงานวิจัย อาทิ “The Impact of Tourism on the Monks of Luang Prabang” (Wantanee Suntikul, 2018) หรือเรื่อง “Sustainable Tourism Development

in World Cultural Heritage Site, Luangprabang Town, Luangprabang Province, Lao PDR” (Chansone Keomanivong, 2009) งานเรื่อง “หลวงพระบาง: การเปลี่ยนแปลงในฐานะเมืองมรดกโลก” (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2552: 84-104) เรื่อง “เศรษฐกิจการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก หลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” (นาฏยา ขาววัน, คณินันต์ ไสยโสภณ และบุญยัง หมั่นดี, 2560: 81-96) เรื่อง “พระพุทธรูปไม้: สุนทรียภาพและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนในเมืองหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์” (นิราศ ศรีขาวรส, 2558) หรือในงานเรื่อง “สุขาวยะทางรูปทรงในงานสถาปัตยกรรมพระอุโบสถวัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง” (ธีรยุทธ อินทจักร, 2560: 1-19) ทั้งในงาน “รัฐสังคมนิยมกับการทำให้มรดกศักดิ์นิภากลายเป็นสินค้า : กรณีศึกษาช่างเงินเมืองหลวงพระบาง” (ธีระยุทธ บัวจันทร์, 2558: 125-173) ที่ให้ความสำคัญกับ วัด ศาสนาสถาน และวิถีประเพณีบ้างประการเนื่องด้วยวัฒนธรรมทางศาสนา

หลวงพระบางเข้าสู่กระบวนการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่เชื่อมระหว่างนักท่องเที่ยวท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวนานาชาติจากทั่วโลก ในฐานะเมืองมรดกโลก (2538/1995) ที่มีเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม พระพุทธศาสนา วัด วาอาราม ความสงบ และธรรมชาติที่งดงาม วิถีประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ รวมทั้งมีผู้นำระดับโลกอย่างประธานาธิบดีบารัค โอบามา (Barack Obama, พ.ศ.2552-2560/2009-2017) เดินทางมายังหลวงพระบาง เมื่อ พ.ศ.2559/2016 ปรากฏเป็นภาพข่าวและทำให้เกิดภาพจำและความสนใจต่อความเป็นเมืองท่องเที่ยวของหลวงพระบางไปด้วย สู่การขับเคลื่อนการท่องเที่ยว โดยมีฐานจากพระพุทธศาสนา วัด ศาสนาสถาน วัฒนธรรมทางศาสนา ประเพณี กับการท่องเที่ยวเชิงประเพณี วิถีชีวิต ที่สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลาย เอกลักษณ์และการจัดวางทางประวัติศาสตร์ ดังปรากฏในงานวิจัยของ สุตาพร คมทะวง (2559: 349-366) เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” หรืองานของ บุญหนา จิมาณัง (2556: 55-58) เรื่อง “ตักบาตรข้าวเหนียวเที่ยวหลวงพระบาง” และงานของ มณฑิรา มณีแสง (2560: 82-95) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเที่ยวหลวงพระบางของ นักท่องเที่ยว” ดังนั้น วัด ศาสนาสถาน และวิถีประเพณีบ้างประการเนื่องด้วยวัฒนธรรมทางศาสนา จึงเป็นหน่วยที่ถูกนำมาจัดเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่หลวงพระบาง ดังนั้นใน

การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อออกแบบการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริม พร้อมการอนุรักษ์คุณค่า และส่งเสริมสู่กระบวนการทางจิตวิญญาณและเจตนารมณ์ทางศาสนา ที่เนื่องด้วยความรู้ ความเข้าใจ “ราก” อันเป็นบริบทความหลวงพระบาง ทั้งส่งผลเป็นข้อเสนอเพื่อจัดการหรือการบริหารอย่างเหมาะสมที่ได้ทั้งคุณค่าทางวัฒนธรรม สุนทรียะของการเดินทาง รวมทั้งการเรียนรู้เชิงวิถีสานอันเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม จากสภาพที่พบเห็นจะพบว่าการท่องเที่ยวที่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งในส่วนของบริบทเชิงพื้นที่ อัตลักษณ์ทางศาสนาและความเชื่ออันเป็นวิถีเฉพาะ รวมไปถึงการจัดการการออกแบบในเชิงองค์กร และเชิงระบบแล้วที่ควรจะทำให้เกิดความเป็นเอกภาพหรือกลไกที่จะเกิดขึ้นได้ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงพยายามศึกษาถึงสภาพของการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวิถีทางศาสนา เพื่อนำไปสู่การเสนอชุดการเรียนรู้การท่องเที่ยวทางศาสนาที่จะเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงสุนทรียะของการท่องเที่ยวและคุณค่าทางจิตวิญญาณตามหลักพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานของหลวงพระบางที่ได้ทั้งคุณค่าและมูลค่าต่อไป

แนวคิดการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นแบบหนึ่งของการเดินทางเพื่อนันทนาการ รวมไปถึงแนวทางหรือการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยมีเป้าประสงค์เชิงแฝงเป็นการส่งเสริมหรือการกระตุ้นการท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นคำที่ครอบคลุมทั่วทั้งกระบวนการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549)

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว ในความหมายของผู้ประกอบการท่องเที่ยว (Tourism Suppliers) หมายถึง 1) การพักผ่อนเมื่อมีเวลาว่าง (Leisure) ได้แก่ กิจกรรมนันทนาการ (recreation) วันหยุด (holiday) เพื่อสุขภาพ (Health) ศาสนา (Religion) และการกีฬา (Sport) และ 2) การติดต่อธุรกิจ (Business) ซึ่งได้แก่การประชุม การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย รสนิยมและความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่นการเดินทาง การพักผ่อน การรับประทานอาหาร การเที่ยวดูชม การซื้อของที่ระลึก และอื่นๆ ขึ้นอยู่กับการมีอำนาจซื้อของนักท่องเที่ยว มีความพร้อมและเต็มใจที่จะจ่ายเงินตามราคาของสินค้าและบริการในขณะนั้น ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม ที่พักอาศัยแบบต่างๆ ภัตตาคาร ร้านอาหาร

ธุรกิจการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ หรือผู้ประกอบการธุรกิจจัดนำเที่ยวอื่นๆ ต่างก็พยายามจัดหาสินค้าและบริการ หรืออุปทานทางการท่องเที่ยว (Tourism Supply) เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความพึงพอใจ ดึงดูดใจให้เกิดความต้องการหรืออุปสงค์ทางการท่องเที่ยว (Tourism Demand) เพิ่มมากขึ้น (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2542)

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งประกอบด้วย

1. แหล่งท่องเที่ยว ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ จัดเป็นอุปทานด้านการท่องเที่ยว (Peter, 1991) สามารถจัดหมวดหมู่ของการท่องเที่ยวได้เป็น 4 ประเภทคือ 1) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture Attractions) ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่างๆ 2) แหล่งท่องเที่ยวตามสภาพธรรมชาติ (Scenic Attractions) ซึ่งแสดงถึงความงดงามต่างๆ ของภูมิประเทศ 3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Attractions) 4) แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Specific Attractions) แต่ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2549) แบ่งแหล่งท่องเที่ยวเป็น 3 ประเภทคือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และโบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงจะถูกจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของสถานบริการนักท่องเที่ยว

2. บริการการท่องเที่ยว จัดเป็นอุปทานอีกประเภทหนึ่งซึ่งมิได้เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ในบางโอกาสใช้เป็นที่ดึงดูดใจได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย

3. ตลาดการท่องเที่ยว จัดเป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความต้องการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่อื่น เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจรวมถึงกิจกรรมอื่น ซึ่งในกระบวนการจัดการนี้ได้รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนารายขายและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

แนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ตามแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครฉบับที่ 1 พ.ศ. 2548 - 2552 กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจ ของนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ นโยบายและแผนการ ดำเนินงานต่างๆ ต้องมาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ประชากรในชุมชนท้องถิ่น เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ที่ดึงดูดของแต่ละท้องถิ่นเอาไว้ และเกิดผลตอบแทนที่ยั่งยืนต่อชุมชน (กรุงเทพมหานคร, 2549) ทั้งนี้ การบรรลุเป้าหมายการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จำเป็นต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่ง Bruntland (1987) ได้เสนอ คำนิยามการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้ใน “Our Common Future” ว่า หมายถึง การพัฒนาที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจตามความต้องการในด้านต่างๆ ของประชากรในปัจจุบัน โดยปราศจากความเสี่ยงเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในระดับความพึงพอใจใน ความต้องการของด้านต่างๆ ของคนรุ่นต่อไป ดังนั้น การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จึงเป็น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยองค์การการท่องเที่ยว (World Tourism Organization : WTO) ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเมื่อปี 2531 ว่า “Sustainable Tourism Development meets the needs of present tourists and host regions while protection and enhancing opportunity for the future. It is envisaged as leading to manage of all resources in such a way that economic , social , and aesthetic needs can be fulfilled while maintaining cultural integrity , essential ecological processes , biological diversity and life support systems”

แนวคิดการบริการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

Eber (1992) ได้สรุปหลักการจัดการท่องเที่ยวเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนว่า ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 10 ประการ คือ

1) อนุรักษ์ทรัพยากรโดยใช้อย่างพอติ (Using Resource Sustainably) คือ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ ต้องมี

วิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิม ทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม อย่างพอดี ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยคำนึงถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม คุณภาพของธรรมชาติ และเคารพภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นหลัก

2) ลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น รวมทั้งลดปริมาณของเสีย (Reducing over consumption and waste) คือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการจัดหาทรัพยากรอื่นมาทดแทนทรัพยากรธรรมชาติที่หายาก ส่วนการลดปริมาณของเสียทำได้โดยลดปริมาณขยะ ปฏิบัติด้วยกระบวนการจัดการที่เหมาะสม เช่นการนำของเก่าไปแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่

3) รักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) คือการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นยาวนานขึ้น หรือกลับมาใช้บริการซ้ำอีก

4) ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) คือการประสานงานเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้อง

5) นำการท่องเที่ยวไปขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) คือการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยการสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นและนำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้เป็นที่รู้จัก เพื่อสร้างจุดเด่นให้สถานที่นั้นๆ ถือเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมเยียนมากขึ้น เกิดการกระจายรายได้สู่ประชากรที่ประกอบการในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

6) สร้างเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) คือต้องมีการทำงานกับชุมชนแบบเป็นองค์กรร่วม มีส่วนร่วมในลักษณะของหน่วยงานร่วมจัด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมตัดสินใจบริหารจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการ และเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจจะมีขึ้นจากผู้มีส่วนร่วม

7) การจัดการประชุมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) คือการประชุมหารือในหมู่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ร้านอาหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่นในพื้นที่ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว ประเมินผลการท่องเที่ยว แก้ไขปัญหาต่างๆ จากผลกระทบในการจัดการท่องเที่ยว โดยจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้การปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน และการประชุมสามารถลดข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์ได้อีกด้วย

8) การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) คือการส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ ฝึกอบรมแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอันเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งยังช่วยยกระดับมาตรฐานการให้บริการด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

9) การจัดเตรียมข้อมูลและคู่มือในการบริการข่าวสารด้านการท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibility) คือ ความร่วมมือของฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดเตรียมและเผยแพร่ข่าวสาร รวมทั้งข้อมูลการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือคู่มือการท่องเที่ยว แผ่นพับ ซีดีรอม เป็นต้น

10) มีการประเมินผล ตรวจสอบ และทำวิจัย (Undertaking Research) คือการทำการประเมินผล ตรวจสอบ และทำวิจัย ที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่า รวมทั้งคุณภาพของการท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ปรับปรุงและแก้ไข จัดการให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เพื่อสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวตามแนวพระพุทธศาสนา

ในการจัดการท่องเที่ยวที่พยายามเข้าไปออกแบบการจัดการทรัพยากร กิจกรรม หรือวิถีธรรมเนียบบางประการที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว เช่น วัด ศาสนาสถาน ศาสนาวัตถุ คณาจารย์ รูปแบบปฏิบัติ หรือธรรมเนียมปฏิบัติที่เนื่องด้วยศาสนา เช่น การจัดการท่องเที่ยววัดสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย รูปแบบวิถีทางศาสนา เช่น การแห่เทียนอุบลราชธานี การดักบาตรดอกไม้ การดักบาตรเทโวโรหณะ การแข่งเรือในช่วงเทศกาลพืธีสารท การทำบุญกินเจ การทำบุญกฐิน ผ้าป่า การบวชนาค ซึ่งเนื่องด้วยกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำ

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักการ มานำเสนอเพื่อเป็นแนวทางที่จะจัดการท่องเที่ยวร่วมกับศาสนา หรือหน่วยงานศาสนาต้องยึดหลักการ แนวคิดและวิธีปฏิบัติให้ถูกต้องโดยมองเรื่องประโยชน์ของศาสนา ซึ่งสามารถจำแนกเป็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิง(พุทธ)ศาสนา ได้คือ

1. การท่องเที่ยวต้องมุ่งไปสู่ความรู้และการจัดการความรู้ในความหมายนี้ พระพุทธศาสนาควรมุ่งเป้าไปที่การจัดการความรู้ดังชื่อ “พุทธะ” ที่แปลว่า รู้ ตื่น เบิกบาน ดังนั้นการแสวงหาความรู้เป็นเจตจำนงของพระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาดังพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสตอบกับพระอานนท์ที่ว่า “โย โว อานันทะ มะยา อัมโม จะ วินะโยจะ เทสิโต ปัญญุตโต” แปลว่า “ อานนท์ ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกเธอทั้งหลาย โส โว มะมัจจะเยนะ สัตถา ธรรมวินัยนั้นจักเป็น ศาสดาของพวกเธอทั้งหลายโดยกาลล่วงไปแห่งเรา ” (ทีมहा (ไทย) 10/178/141) แนวคิดอธิบายได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของความรู้ (พุทธะ) ความจริง (สังขะ) เป็นความจริงแท้เชิงประจักษ์ (ตตถะ) เป็นที่ขอบใจหรือถูกใจ (ปิโย) ประกอบด้วยประโยชน์เพื่อคนส่วนใหญ่ (อตัถะ) ดังนั้นอาจสรุปได้สั้น ๆ ว่า แนวคิดทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับความรู้ในการท่องเที่ยว หรือการจัดการท่องเที่ยวจะต้องพยายามเข้าไปแสวงหาความรู้ ที่เป็นความจริงในเรื่องนั้น ตามประวัติความเป็นมาที่ถูกต้อง รวมทั้งเมื่อเข้าไปในศาสนสถานนั้น ต้องปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักความเชื่อ วิถีคิด วิถีปฏิบัติของชุมชนนั้นต่อการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังจะเชื่อมโยงไปถึงการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นสำคัญ หรือพยายามให้มุ่งไปอย่างนั้น ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาความรู้ ที่ถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อการรักษาและสืบทอดในสิ่งที่ถูกต้องด้วยเช่นกัน

ในงานของพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอ่น), เรื่อง “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย” ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของวัดและผลการเรียนรู้ด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา พบว่า นักท่องเที่ยวไทยและเทศมีความสนใจเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเจริญจิตภาวนาและการเจริญปัญญา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่าทางวัดได้จัดให้มีข้อมูลข่าวสาร สถานที่ การแนะนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่

เหมาะสมมีรูปแบบการฝึกอบรมด้านจิตใจที่ดี ซึ่งจะเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการปฏิบัติ คือ การเห็นคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ การเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจและปัญญา การเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย การเห็นคุณค่าของการรักษาศีล การเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธ และสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

2. การท่องเที่ยวต้องมุ่งไปสู่หลักการที่ถูกต้อง พุทธพจน์ที่ว่า "ธรรมและวินัยจะเป็นเสาศาแลห" ย่อมยืนยันแนวคิดในเรื่อง การแสดงบทบาทของการจัดการท่องเที่ยวที่จะต้องเข้าไปส่งเสริมหลักการที่ถูกต้อง หมายถึงหลักการที่ถูกต้องและแนวคิดที่ถูกต้องอย่างสำคัญเพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันระหว่างความจริงที่เกิดขึ้นในสังคมและชุมชน

หลักการที่ถูกต้องการจัดการท่องเที่ยวกลายเป็นเข้าไปส่งเสริมความเชื่อที่ผิดพลาด ส่งเสริมการกระทำที่ผิดต่อหลักศีลธรรมอันดี หลักความเชื่อในเชิงสังคม เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวในแบบใช้เพศ และกิจกรรมทางเพศเป็นเครื่องกำหนด การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นยาเสพติด หรือการใช้ยาเสพติดเป็นจุดขายที่ผิดทั้งกฎหมาย และเกณฑ์ทางศีลธรรม เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของภัทรชลฤทธิ์เต็ม (2556) ในงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด” ที่นอกเหนือจากการจัดการท่องเที่ยวแล้วสิ่งที่สำคัญคือ การท่องเที่ยวโดยเฉพาะในวัดต้องเข้าไปสู่การส่งเสริมเงื่อนไขทางสังคมในส่วนของ “การพัฒนาจริยธรรมที่มาพร้อมกับการท่องเที่ยวและผู้มาท่องเที่ยว” ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งการท่องเที่ยวและการพัฒนาจริยธรรมทางสังคมที่ไปพร้อมกับการท่องเที่ยวโดยมีวัดหรือศาสนาเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกไปสู่หลักการและเจตนารมณ์ทางศาสนาที่ถูกต้อง

3. การท่องเที่ยวต้องมุ่งไปสู่ประโยชน์ต่อส่วนรวม แนวคิด หรือพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่มหาชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย...” ในความหมายนี้อามาประยุกต์ได้ว่า การท่องเที่ยว หรือการจัดการท่องเที่ยว นอกเหนือจาก การได้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์แล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือการจัดการท่องเที่ยวที่ต้องส่งเสริมประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ กล่าวคือการจัดการท่องเที่ยวต้องส่งเสริมประโยชน์แก่ท้องถิ่น

หรือสถานที่จัดหรือมีส่วนจัดการท่องเที่ยวขึ้นด้วย เช่น วัด ชุมชน ควรเข้าไปมีส่วนต่อการออกแบบ ช่วยกันระดมความคิด และรักษารากฐานเดิมของชุมชน ศาสนา ความเชื่อ และการกระจายผลประโยชน์อันเกิดจากการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างแท้จริง

4. การท่องเที่ยวต้องมุ่งไปสู่คุณภาพชีวิตที่มั่นคงยั่งยืน หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวต้องมุ่งไปสู่คุณภาพชีวิต ของคนหรือสถานที่นั้น ๆ ดังปรากฏในหลายกรณี que การดำเนินชีวิตของคนในสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นเปลี่ยนไป ทั้งวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต รูปแบบกิจกรรม ที่ต้องดำเนินไปเพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีข้อมูลว่า “ปาย” สถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เปลี่ยนไป เป็นต้น แนวคิดทางพระพุทธศาสนามีหลักการที่ว่า “นัตถิ สันติ ปะรัง สุขัง” สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี หมายถึงพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับ คุณภาพชีวิต คุณภาพจิต กล่าวคือการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะวัดและพระศาสนานั้น วัดควรเป็นที่สงบ ร่มรื่น และก่อให้เกิดคุณภาพจิตในทางสร้างสรรค์ ไม่ใช่การท่องเที่ยวในแบบอีกทีก หรือทำลายคุณค่าความเป็นวัดไป ขัดกับเจตนารมณ์ของวัด และอุดมคติทางศาสนา ดังนั้นการออกแบบหรือดำเนินการท่องเที่ยว จะต้องคำนึงถึง หรือให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน ดังกรณีหลายวัดถูกรบกวนด้วยการจุัดประทัด กรณีไหว้เจ้าในเทศกาลต่าง ๆ หรือถวายประทัดตามความเชื่อ การถวายวัตถุสิ่งของที่เกินความจำเป็นจนกลายเป็นภาระ เช่น ไช่ ว่าว บุหรี่ ส่งผลต่อการการจัดการขยะ การจัดการสิ่งแวดล้อม ภายในวัดได้รับผลกระทบ จนกลายเป็นปัญหาต่อวัด ชุมชน ที่อยู่อาศัยคุณภาพชีวิตขึ้นพื้นฐานเปลี่ยนไป ดังนั้นเมื่อจะเข้าไปจัดการการท่องเที่ยว สิ่งที่ต้องสร้างหรือสนับสนุน คือต้องเข้าไปสนับสนุนคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติ หรือชาวพุทธ หรือคนที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ อย่างเหมาะสม

ผลการศึกษาแบบการจัดการท่องเที่ยวในวัด จึงสรุปได้ว่า ควรมีการจัดทำผังการใช้สอยพื้นที่ของวัด การจัดทำแผนพัฒนาวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และการจัดทำแผนพัฒนาฟื้นฟูโบราณสถานหรือวัดร้าง การจัดการระบบสื่อความหมาย ได้แก่ การจัดทำข้อมูลและฐานข้อมูลของวัดในระบบสารสนเทศ และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญ และการจัดการบุคลากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรของวัดในด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาจริยธรรมการท่องเที่ยวในวัด ดังเช่นในงานศึกษาของ รลิกา อังกูร และคณะ (2547,น.10) ซึ่งเสนอว่า ในการจัดการแหล่งเรียนรู้ คือ การจัดการด้านข้อมูล

บุคลากร ทักษะและเทคนิควิธีในการถ่ายทอด การดูแลรักษาองค์ความรู้ที่จารึกอยู่ตามโบราณสถาน และด้านสถานที่ โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่ดูแลรับผิดชอบต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องอนุรักษพุทธศิลป์ตรงกับนักวิชาการศิลปะ และนักวิชาการศิลปะมีความเห็นว่า วัดต้องใช้พุทธศิลป์ให้เกิดคุณค่าทางธรรมาปฏิบัติแก่ผู้มาเที่ยวชมให้มากที่สุด

การจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

การออกแบบการท่องเที่ยว โดยใช้ทรัพยากรทางศาสนา อาทิ วัด โบราณสถาน หรือศาสนสถาน โดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดการท่องเที่ยวตามวิถีทางศาสนา ดังปรากฏในรายงานการวิจัยหลายฉบับ อาทิ ผลการวิจัยของนักรบ เกิดกลาง, ชมพูนท โกสลากร เพิ่มพูนวิวัฒน์, พิสมัย จารุจิตติพันธ์, 2553) ในเรื่อง “พฤติกรรม การท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย” ให้ข้อมูลว่าวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชาวไทย และต่างชาตินิยมเป็นอันดับต้น ๆ โดยเฉพาะวัดที่เป็นแหล่งโบราณสถานสำคัญ เช่น การเที่ยวกลุ่มเจดีย์พระธาตุต่าง ๆ โดยผูกโยงกับวันเดือนปีเกิด การปฏิบัติธรรม และการท่องเที่ยวแหล่งศาสนาสถานสำคัญในประเทศไทย โดยการท่องเที่ยวในลักษณะทัวร์วัด ชมวัง แหล่งโบราณสถานจัดอยู่ในกลุ่มการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงพุทธ (Buddhist Tourism) การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Management) การจัดการพุทธศิลป์ (Buddhist Arts Management) การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา/วัฒนธรรมไทย (Learning on Buddhism/Thai Cultural) เป็นต้น โดยในบทความนี้สามารถจำแนกลักษณะการท่องเที่ยวที่ใช้วัด ศาสนาสถาน และวัตถุทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหลักในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งจำแนกได้ คือ

1. พระพุทธรูป หมายถึง วัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเป็นของตัวเอง โดยมีวัตถุสถานเป็นที่เคารพสักการะเป็นพระพุทธรูปสำคัญในประวัติศาสตร์ เช่น พระพุทธชินราช พระพุทธสิหิงห์ พระพุทธโสธร พระพุทธรูปวัดไร่ขิง พระพุทธรูปหลวงพ่อดาววัดบางพลีใหญ่ พระพุทธรูปหลวงพ่อดาวบ้านแหลม เป็นต้น ดังปรากฏแนวคิดดังกล่าวในงานของพระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทรเมือง (2553) “...วัด ทรัพยากร ทางวัฒนธรรม ในพระอารามหลวงชั้นเอก ทุกวัดมีศักยภาพโดดเด่น ซึ่งทางภาครัฐพร้อมให้การสนับสนุน ภาคเอกชนมีความสนใจร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวยัง

ปลาบปลื้มในความงดงามของพระอาราม...” ในงานวิจัย Vimalin Virojtrairatt,(2010) เรื่อง Community Pre-Empowering for Tourism: Sustainable Tourism Management Guideline Amphoe Mae Chaem, Chiang Mai, Thailand” ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับการสร้างประสิทธิภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยในงานวิจัยก็ให้ความสำคัญกับทุนทางวัฒนธรรม จากวัด ศาสนสถาน วัดพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธรูปเป็นหลัก นอกเหนือจากธรรมชาติและสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ

2. เจดีย/พระธาตุ หมายถึง ศาสนสถาน อันเนื่องด้วยวัดในพระพุทธศาสนา หมายถึงเจดีย์สำคัญ ที่เนื่องด้วยวัดในพระพุทธศาสนา เช่น พระธาตุรอยพระบาท อันสำคัญต่อความเชื่อทางศาสนาในแต่ละชุมชน การใช้ศาสนสถานอันเนื่องด้วยวัด ไปสู่การออกแบบและ การจัดการท่องเที่ยว เช่น ภาคเหนือจะมีพระธาตุสำคัญ ๆ เนื่องด้วยความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและเป็นที่รู้จักของคนในสังคมไทยโดยรวม อาทิ พระธาตุคอกยสุเทพ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย (อาทิตย์ แห่ย่าง และจักรี เตจ๊ะวารี, 2553) พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เป็นต้น ทางภาคอีสาน อาทิ พระธาตุพนมวรมหาวิหาร วัดธาตุเรณู วัดธาตุศรีคูณ จังหวัดนครพนม (เพ็ญประภา เพชรบุรณิน, ศศิธร ป้องเรือ, 2557) พระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น (พระครูเจดีย์ภูมิพิทักษ์, 2555) พระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม (พระครูสารกิจประยุต, 2556) เป็นต้น ภาคกลางก็มีพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ภาคใต้ก็มีพระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช พระธาตุฉวี เป็นต้น พระธาตุที่มีอยู่จำนวนมากในประเทศไทยล้วนเนื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่งถูกออกแบบ เพื่อการท่องเที่ยว ทั้งการไหว้ นมัสการ ที่จะให้เกิดความสวัสดิกับชีวิตและการดำเนินชีวิต หรือกรณีการระลึกถึงเพื่อคุณธรรมภายในต่อการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดี เป็นต้น

3. สำนักปฏิบัติธรรม หมายถึงสถานที่ปฏิบัติธรรมที่เป็นทั้งที่ท่องเที่ยวและการศึกษาปฏิบัติธรรม โดยปรากฏในงานวิจัยของพระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ (2553) โดยผลการศึกษาระบบการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยว พบว่า วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีกระบวนการสื่อสารคุณค่าและการพัฒนาจิตใจแก่นักท่องเที่ยวตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยมีการสื่อสารและการพัฒนาจิตใจที่อาศัยหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การให้ไหว้

พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การเจริญปัญญา และการจัดกิจกรรมเชิงประเพณีเป็นต้น โดยใช้สื่อที่สำคัญ คือ สื่อบุคคล สื่อธรรมชาติ สื่อประเพณีและกิจกรรมและสื่อมวลชน

สำนักปฏิบัติธรรมจำนวนมากถูกนำเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงทดลองที่กำหนดให้เกิดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มที่สนใจ หรือคนที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม หรือเรียนรู้พระพุทธศาสนาในแบบกิจกรรมร่วม เช่น สำนักปฏิบัติธรรมแดนมหามงคล (เกาะมหามงคล) จังหวัดกาญจนบุรี ศูนย์วิปัสสนาไร่เชิญตะวัน (ว.วชิรเมธี) จังหวัดเชียงราย สวนโมกขพลาราม (พุทธทาสภิกขุ) จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังไม่นับสำนักปฏิบัติธรรมของสายวัดป่าอื่น ๆ เช่น วัดป่าบ้านตาด ของหลวงปู่บัวญาณสัมปันโน จังหวัดอุดรธานี วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ของหลวงปู่ชา สุภทโท เป็นต้น โดยมีกลุ่มศาสนิกเฉพาะของตนเอง ย้อนกลับไปกลับมาแบบกลุ่มปฏิบัติธรรม โดยใช้ฐานของการปฏิบัติธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติและเข้าไปเรียนรู้พระพุทธศาสนาในแบบที่ตนสนใจ

4. พิธีกรรม/ประเพณีทางศาสนา หมายถึง กิจกรรมที่เนื่องด้วยพิธีกรรมจากวัดในพระพุทธศาสนา เช่น การทอดกฐิน ผ้าป่า การหล่อพระ การพุทธาภิเษก หรือการถือศีลกินเจ การไหว้ครูบาอาจารย์ งานวันเกิดครูบาอาจารย์ หรือวันครบรอบ วันเกิด มรณภาพ ของเกจิณาจารย์ ภาพลักษณ์เหล่านี้ปรากฏอยู่ในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงแสงบุญ ดังปรากฏในงานของวงศ์ธิดา สุวรรณิน และคณะ (2557) ให้ข้อมูลหลักฐานไว้ว่า “....วัดส่วนใหญ่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม และมีพื้นที่โล่งกว้าง ส่วนทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณี พบว่าวัด ส่วนใหญ่มีโบสถ์และพระพุทธรูปที่สำคัญ ชุมชนจะจัดประเพณีร่วมกับวัด เช่น ตักบาตร ทำทานและเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา พร้อมทั้งการณรงค์ให้ประชาชนรักษาศีล ฟังเทศน์ ฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา สำหรับวัดที่มีนักท่องเที่ยวทางวัดจะ จัดมัคคุเทศก์หรือบุคลากรพาท่องเที่ยวหรือทัศนะศึกษา...”

5. เกจิณาจารย์ หมายถึง คณาจารย์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจนมีลูกศิษย์และเครือข่ายจำนวนมาก มีการเข้าไปร่วมกิจกรรม บุญพิธี หรือเนื่องด้วยเกจิณาจารย์เหล่านั้น ในรูปของเครือข่ายที่เกาะเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันในบรรดาเกจิณาจารย์เหล่านั้นผ่านวัดศิษย์วัดอาจารย์ เป็นเครือข่ายกันและกัน เป็นต้น

ในงานวิจัยของพระมหาบุญพิเศษ จันทรเมือง (2553) ซึ่งสะท้อนทัศนะว่าในการจัดการท่องเที่ยว “วัด” ทุกวัดมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ “พร้อม” แต่สิ่งที่สำคัญในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว “รัฐ-เอกชน” ควรมีส่วนสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว โดยการเข้าไปสนับสนุนจัดการบริหาร และดำเนินการให้เกิด “มาตรฐานสากล” โดยเป็นส่วนสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว ที่สัมพันธ์กับการ “อนุรักษ์-รักษา-สืบทอด” ทั้งในส่วน ศาสนสถาน หลักการ และเจตนารมณ์ทางศาสนา หรือข้อมูลจากงานวิจัยของจุฑาภรณ์ หินซุย สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2557) ให้ผลสรุปจากการศึกษาว่า “.... การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ควรสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานภาครัฐ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระดมทรัพยากร ทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในองค์กร...” หรือในงานของพระมหาสุทิตย์ อาภาภโร (อบอู่) เรื่อง “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย” ที่สังเคราะห์ผลการศึกษาเป็น “เรียนรู้-ปฏิบัติ-สร้างเครือข่าย” จากผลมิตของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งผลการศึกษากระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้พบว่า เครือข่ายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในวัดทั้ง 4 วัดนั้นเป็นการดำเนินกิจกรรมและการขยายเครือข่ายทางสังคมที่มาจากการเรียนรู้ภายในที่มีความมุ่งมั่นในการจะพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมการศึกษา การพัฒนาสังคม และที่สำคัญ คือ การปฏิบัติธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความร่วมมือต่อกัน โดยมีการพัฒนาเครือข่ายในระดับต่าง ๆ เช่น มีการพัฒนาเครือข่าย การทำงานภายใต้แนวคิด อุดมการณ์ของตนเอง (วัด) ให้ชัดเจน เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของฝ่ายต่าง ๆ มีการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารที่เชื่อมโยงถึงกัน มีการพัฒนากิจกรรมร่วมกัน เช่น การปฏิบัติธรรมร่วมกัน มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น เครือข่ายการท่องเที่ยวและการศึกษา ให้มีการเชื่อมประสานกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น วัดพระแก้ว วัดโพธิ์ วัดอรุณ ในกรุงเทพ เป็นต้น

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในมิติทางศาสนาอันสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวตามแนวพุทธ

การท่องเที่ยวในประเทศไทยเกาะเกี่ยวอยู่กับศาสนาหรือพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินรายได้ หรือการกระจายตัวของการท่องเที่ยว อันเกิดจากการจัดการท่องเที่ยว การรณรงค์ ขับเคลื่อนต่อการท่องเที่ยวในองค์กร ซึ่ง

การจัดการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ วัด และสถานที่สำคัญทางศาสนา สามารถจำแนกได้ คือ

1. การท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรของวัดและศาสนาแบบเดิม

หมายถึง การที่วัดเหล่านั้นมีความสำคัญในเชิงศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี โดยตัวเอง และถูกออกแบบให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และความเป็นมาของชุมชนดั้งเดิม เช่น วัดพระแก้ว วัดโพธิ์ วัดอรุณ ในเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เช่น วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน จังหวัดสมุทรปราการ คือมีการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว เกาะเกี่ยวอยู่กับความเคารพศรัทธาที่มีอยู่แล้วเดิมมาเป็นวัตถุดิบในการจัดการท่องเที่ยว พร้อมดำเนินกิจกรรมในลักษณะของการเข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์และออกแบบให้เกิดการอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เช่น ความรู้ในประวัติศาสตร์ การเดินทาง สถานที่อำนวยความสะดวกในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น บนฐานของศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว

2. การเข้าไปออกแบบวัด/ศาสนาให้เป็นกลไกร่วมของการ

ท่องเที่ยว หมายถึง การเข้าไปจัดการระบบการท่องเที่ยวให้เกิดความน่าสนใจ เรียนรู้ สู่การตัดสินใจท่องเที่ยว กรณีการประชาสัมพันธ์ให้วัด 9 วัด ล่องเรือ 9 วัด ทอดกฐิน หรือการให้พระธาตุ/ให้พระประจำปีเกิด การตัดลูกนิมิตที่เกิดขึ้นในวัดที่อยู่ภายใต้การกำหนด เช่น จังหวัดเดียวกัน โชนเดียวกัน โดยมีกลไกในการเดินทางเข้าไปมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวนั้น ดังในงานวิจัย ของพระมหาสุหทัย อาภากร (2553) ให้ข้อมูลไว้ว่าวัด “...มีขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไปทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เช่น การให้บริการข้อมูลข่าวสารของวัด การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้วัดยังมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย โดยวัดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นจำนวนมากและใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวหลักอย่างวัดพระแก้วจะมีขีดความสามารถ ในการรองรับการท่องเที่ยวในระดับสูง ได้แก่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารและวัดเบญจมบพิตร ส่วนวัดที่ไม่ได้อยู่ในเส้นทาง การท่องเที่ยวหลักจะมีขีดความสามารถในด้าน ต่าง ๆ ค่อนข้างน้อย ได้แก่ วัดกัลยาณมิตร วัดไตรมิตร และวัดชนะสงคราม เป็นต้น จากการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด พบว่ารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการ

พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการจัดการท่องเที่ยว มี 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาความรู้ (นามธรรม/เรียนรู้) รูปแบบและกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา นอกจากนี้ก็วิจัยได้สรุปเส้นทางที่เหมาะสมในการท่องเที่ยววัดในกรุงเทพ 3 เส้นทางด้วยกัน ได้แก่ เส้นทางสายแม่น้ำเจ้าพระยา (การท่องเที่ยวไหว้พระ ชมความงามของวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา) เส้นทางสายมหานคร (การท่องเที่ยวไหว้พระ ชมความงามของวัดที่ตั้งอยู่บริเวณเขตกรุงเทพมหานครที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานคร) เส้นทางสายวัฒนธรรมไทย-จีน (เส้นทางเชื่อมประสานวัด ชุมชนและวัฒนธรรม)....” จากข้อมูลสะท้อนออกมาคือ มีการเข้าไปจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ รวมไปถึงการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวตามรูปแบบที่กำหนดจึงเกิดขึ้นภายใต้แผนและยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยว ผ่านการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งปรากฏข้อมูลในงานวิจัยด้วยว่า “...เหตุผลหลักที่มาเที่ยวในวัด คือ ทำกิจกรรมทางศาสนา (ทำบุญ/บริจาคทาน/สวดมนต์ไหว้พระ/บูชาศาสนสถาน) ร้อยละ 26.3...” ซึ่งสูงที่สุดในการออกแบบสอบถามต่อผลการท่องเที่ยว

3. การจัดการท่องเที่ยวแบบวิถีจิตวิถีธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้คนมีสุขภาวะที่ดี เช่น การไหว้พระ การปฏิบัติธรรม หรือการออกแบบให้เกิดการปฏิบัติธรรมในแนว “นิพพานขมิลง” ดังกรณีการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาค โดยมีส่วนหนึ่งส่งเสริมให้เกิดการไปปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมที่มีชื่อเสียง ที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น วัดหลวงพระธาตุศรีจอมทอง จ.เชียงใหม่ โดยมีการจัดการท่องเที่ยวที่ออกแบบการท่องเที่ยวโดยผนวกการท่องเที่ยวในแบบวิถีธรรมชาติ วัฒนธรรม และสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวแบบ “Clean Mind” เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวกำลังจะได้รับความนิยมอีกรูปแบบหนึ่ง ในงานของพระมหาสุทิตย์ อาภาภโร (อบอ่น),เรื่อง “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย” โดยมีผลการศึกษาพบว่า “...รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด มี 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการทัศนศึกษา (Learning By Seeing) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องโดยผ่าน

การศึกษาเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม ที่สอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติและวิถีแห่งวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (Learning By Doing) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถฝึกปฏิบัติตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การเจริญสมาธิภาวนา เพื่อให้เกิดความสงบของจิตใจและปัญญา รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการสร้างเครือข่าย (Learning By Networking) ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคม ผลการดำเนินการของวัดต่าง ๆ ที่ผ่านมานี้ในรอบ 5-6 ปีนั้น พบว่า มีนักท่องเที่ยวที่สนใจมาปฏิบัติมากกว่า 10,000 คน และมากกว่า 75 ประเทศทั่วโลก....”

4. การผสมรวมกับการท่องเที่ยวในวัดพุทธศาสนา หมายถึง ไม่ได้เป็นวัด เป็นบุคคล แต่หมายถึงสิ่งเคารพทางศาสนา เช่น พระธาตุ รอยพระพุทธบาท หอไตร ศาลาการเปรียญ อุโบสถ หอระฆัง กุฏิ มณฑป เป็นต้น (Charuwan Chareonla, 1981) การผูกโยงลักษณะร่วม ในวัดพุทธศาสนา หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวที่เน้นย้ำ ในเรื่องของการท่องเที่ยวและ การจัดการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวกลุ่มเจดีย์ ในประเทศไทย การท่องเที่ยวในกลุ่มเฉพาะทาง ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีที่เป็นหมู่กลุ่มสนับสนุนการท่องเที่ยว ในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาโดยมีฐานจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

ดังนั้นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทุกกรณีที่กำลังกล่าวมาล้วนเกี่ยวข้องกับ การใช้ศาสนาสถาน ศาสนวัตถุ ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนาเป็นส่วนสนับสนุนหลักในด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีประโยชน์ในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยตรง รวมไปถึงเป็นเงื่อนไข ทำให้เกิดกลไกและการขับเคลื่อนในเชิงระบบต่อไป

หลวงพระบางเมืองมรดกโลก

หลวงพระบาง (ຫຼວງພຣະບາງ) เป็นเมืองเอกของแขวงหลวงพระบาง ประเทศลาว อยู่ทางภาคเหนือของประเทศ ตัวเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ซึ่งไหลมาบรรจบกันบริเวณนั้นเรียกว่า ปากคาน เป็นเมืองที่องค์การยูเนสโกได้ยกย่องให้เป็นมรดกโลกด้วย โดยหลวงพระบางเป็นเมืองเก่าแก่เป็นราชธานีแห่งแรกของอาณาจักรล้านช้าง สมัยแรกเริ่มสถาปนาอาณาจักรล้านช้าง แต่เดิมมีชื่อว่า "เมืองขวา" (ออกเสียงว่า ชั่ว) และเมื่อ พ.ศ. 1300 ขุนลอ ซึ่งถือเป็นปฐมกษัตริย์ลาว

ได้ทรงตั้งเมืองชาวเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านช้าง และได้เปลี่ยนชื่อเมืองใหม่เป็น "เชียงทอง"

เมื่อพระเจ้าฟ้างุ้ม (พ.ศ. 1896-พ.ศ. 1916) เสด็จกลับจากกัมพูชา อันเนื่องจากพระองค์และพระบิดาต้องเสด็จลี้ภัยเพราะถูกขับไล่จากกษัตริย์องค์ก่อน ซึ่งแท้จริงก็คือพระอัยกาของเจ้าฟ้างุ้มนั่นเอง เจ้าฟ้างุ้มทรงรวบรวมกำลังขณะอยู่ในเมืองพระนคร หรือเมืองเสียมราฐ และนำกองทัพขับไล่กำลังเพื่อกู้ราชบัลลังก์กลับคืน และสถาปนาอาณาจักรล้านช้างขึ้นมาใหม่ และสถาปนาเมืองเชียงทองขึ้นเป็นราชธานีว่า กรุงศรีสัตนาคนหุตอุดตมราชธานี ต่อมาในรัชสมัยพระโพธิสารราชเจ้า พระองค์ได้ทรงอาราธนาพระบางซึ่งเดิมประดิษฐานอยู่ที่เมืองเวียงคำขึ้นมาประดิษฐานอยู่ที่เมืองเชียงทองอันเป็นนครหลวง เมืองเชียงทองจึงมีชื่อเรียกว่า "หลวงพระบาง" นับแต่นั้น

หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกด้วยเหตุผล คือ มีวัดวาอารามเก่าแก่ที่ทรงคุณค่าทางด้านจิตใจ และสถาปัตยกรรมจำนวนมาก มีบ้านเรือนอันเป็นเอกลักษณ์โคโลเนียลสไตล์ (Colonial Stys) ตัวเมืองตั้งอยู่ริมน้ำโขงและน้ำคาน ซึ่งไหลบรรจบกันท่ามกลางธรรมชาติอันงดงาม และชาวหลวงพระบางมีบุคลิกที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงาม

โดยเกณฑ์ของการพิจารณายกหลวงพระบางเป็นมรดกโลกของยูเนสโกดังนี้

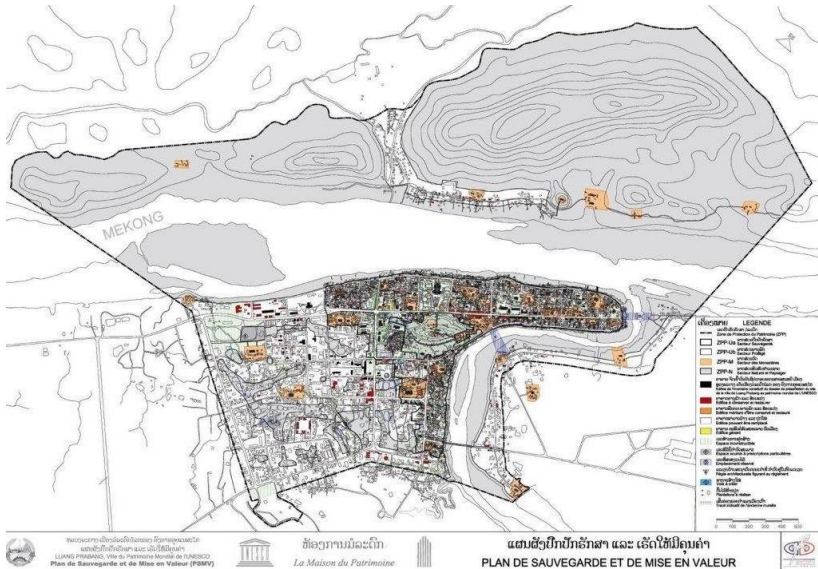
1) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่ใดๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม

2) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนา ทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

3) เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตาม กาลเวลา

ในขณะที่มรดกโลกแห่งนี้อาจได้ขึ้นทะเบียนอย่างจำเพาะเจาะจงในโบราณสถาน ธรรมชาติ แต่หลวงพระบางทั้งเมืองได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดก

ของมวลมนุษยชาติเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2538 และยังได้รับการยกย่องว่าเป็นเมืองที่ได้รับการปกป้องรักษาที่ดีที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภาพที่ 1 พื้นที่ซึ่งถูกกำหนดให้หลวงพระบางเป็นเขตเมืองมรดกโลก (ที่มา UNESCO World Heritage Centre online : whc.unesco.org/en/documents/137835)

การจัดการท่องเที่ยวในหลวงพระบาง

การท่องเที่ยวในหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการท่องเที่ยวที่เนื่องด้วยศาสนา วัฒนธรรมและธรรมชาติด้วยเหตุผลที่ว่า ภูมิศาสตร์ของหลวงพระบางอยู่ในหุบเขา และมีพื้นที่ทางธรรมชาติมาก รวมทั้งการสร้างอารยสถาปัตยกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นจุดเด่นของหลวงพระบาง จึงเป็นเมืองที่ได้รับการยกย่องให้เป็นเมืองมรดกโลก (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2552: 84-104) ใน ค.ศ.1995/2538 และเป็นเมืองที่มีความเรียบง่าย มีวิถีทางศาสนา และธรรมชาติ ดังปรากฏเป็นศาสนสถาน

ศาสนวัตถุ ในพระพุทธศาสนา (1) การท่องเที่ยวจึงเนื่องด้วยศาสนสถานและวัดในพระพุทธศาสนา อาทิ วัดเชียงทอง (ธีรยุทธ อินทจักร, 2560: 1-19) วัดศรีบุญเรือง (Wat Sri Buon Heuong) วัดแสน (Wat Sean) วัดใหม่ (วัดใหม่) วัดอาฮาม (Wat Aham) วัดวิสุล (Wat Visoun) พระธาตุภูสี พระพุทธรูปพระบาง พระราชวังอดีตบุรพกษัตริย์ หลวงพระบาง งานศิลปกรรมพระพุทธรูปไม้ในวัดต่าง ๆ (นิราศ ศรีขาวรส, 2558: 17-40) งานพุทธศิลป์ปูนแก้วสี (ลีปี่ สุขสำราญ, 2559: 155-167) เป็นต้น ภาพข้อเท็จจริงเหล่านี้เป็นการท่องเที่ยวที่เนื่องด้วยวัด ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ในพระพุทธศาสนา (2) การท่องเที่ยวที่เนื่องด้วยวัตถุทางศาสนา อาทิ พระพุทธรูปพระบาง พระม่าน วัดเชียงทอง พระธาตุภูสี รอยพระบาท และพระธาตุแดงโม เป็นต้น (3) การท่องเที่ยวที่เนื่องด้วยวิถีประเพณีทางศาสนา อาทิ การตักบาตรข้าวเหนียว พระเข้าที่หลวงพระบาง (บุญหนา จิमानัง, 2556: 55-58) เป็นต้น (4) การท่องเที่ยวในระบบนิเวศธรรมชาติ การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองและมีการจัดการเข้าไปท่องเที่ยว อาทิ ถ้ำดิ่ง หรือถ้ำปากอู น้ำตก ตาดกวาสี น้ำตกตาดแล้ การล่องเรือในแม่น้ำโขงชมทัศนียภาพและวิถีธรรมชาติสองริมฝั่ง เป็นต้น (พระมหานิกุล ฐานุตโตโร, (2559: 65-77) (4) การท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมชุมชนการศึกษาเยี่ยมชมชนเผ่า หรือกลุ่มผู้อยู่อาศัยในหลวงพระบาง กลุ่มศิลปหัตถกรรม กลุ่มอาชีพ กลุ่มทอผ้า อันสะท้อนถึงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ที่นัยหนึ่งเป็นวัฒนธรรมประดิษฐ์ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงตามช่วงสมัย “พิธีกรรมอาจถูกประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ หรือไม่สามารถดำรงสภาพเช่นเดิมได้ตลอดไป หากแต่มีความผกผันไปตามบริบทของพิธีกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยนั่นเอง” (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2553: 43-68) หรือในงานวิจัยของนาฏยา ชววัน และคณะ (2560: 81-96) ให้ข้อมูลว่า

“....เศรษฐกิจการท่องเที่ยวของเมืองหลวงพระบางมีปัจจัยนำเข้าภายนอกคือนโยบายให้การท่องเที่ยวเป็นภาคส่วนสำคัญอันดับหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแขวง ปัจจัยภายในคือความเป็นเมืองมรดกโลกที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมภายในตัวเมือง 23 แห่ง วิถีชีวิตของผู้คน ประเพณีท้องถิ่นและสภาพภูมิประเทศที่โดดเด่น ประชาชนท้องถิ่นใช้ปัจจัยนำเข้าในการประกอบอาชีพทำให้ได้รับประโยชน์ในรูปแบบของรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการทำธุรกิจที่พัก อาหารและเครื่องดื่ม ขนส่ง ขายสินค้า

ที่ระลึกและบริการท่องเที่ยว โดยมีลักษณะเป็นธุรกิจขนาดเล็กของครอบครัวทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม การท่องเที่ยวช่วยเพิ่มช่องทางในการสร้างรายได้ มีจำนวนผู้มีงานทำและมีรายได้ในครอบครัวเพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นด้วยโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว แต่มีค่าครองชีพที่สูงขึ้นและต้องปรับวิถีชีวิตให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม...”

ภาพที่ 2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์อันเป็นที่ตั้งของเมืองมรดกโลกที่มีวัด ศาสนสถานเป็นส่วนสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพุทธศาสนาที่หลวงพระบาง (ที่มา : Nittha Bounpany ชัยสิทธิ์ ดานกิตติกุล การวางทิศทางของวัดในเมืองประวัติศาสตร์หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

ในภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวในหลวงพระบางเมืองมรดกโลก จึงเนื่องด้วยวัดและศาสนสถาน พิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี วิถีธรรมชาติ น้ำตก ป่าเขา ถ้ำ วิถีการดำเนินชีวิต อาหาร การกิน การแต่งกาย ตลาดพื้นถิ่น ตลาดที่รองรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การทอผ้า ที่นำเสนอรูปแบบความเป็นหลวงพระบาง แต่มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับช่วงสมัยและการเข้ามาของนักท่องเที่ยว เป็นต้น (จรัญ ชัยประทุม, 2556: 129-156) เหล่านี้ถูกออกแบบและจัดการผ่านภาพรวมของการท่องเที่ยวในหลวงพระบาง ด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 3 บาร์ค โอบามา (Barack Obama, พ.ศ. 2552-2560) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาใน ขณะนั้น เดินทางมายังหลวงพระบาง เมื่อ พ.ศ. 2559 กับภาพจำวัดพระภิกษุ และ ศาสนสถานในพระพุทธศาสนาที่หลวงพระบาง (ภาพ: ออนไลน์, 30 ธันวาคม 2561)

ภาพที่ 4 สภาพของการท่องเที่ยวในหลวงพระบางเมืองมรดกโลก ที่สำรวจในเบื้องต้นจะพบการท่องเที่ยววัด พิธีกรรมทางศาสนา วิถีชีวิต น้ำตก ธรรมชาติ และการดำเนินชีวิตผ่านศูนย์ศิลปหัตถกรรม เป็นต้น (ภาพคณะนักวิจัย: 12-15 กรกฎาคม 2561)

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในหลวงพระบาง สปป.ลาว

เมื่อพิจารณาจากแผนภาพการท่องเที่ยวในส่วนวัฒนธรรมและศาสนา ซึ่งจำแนกได้เป็นกรณีในการจัดการท่องเที่ยวได้ดังนี้

การท่องเที่ยวในกลุ่มศาสนสถานในพระพุทธศาสนา หมายถึง ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในวัด ศาสนสถานในพระพุทธศาสนา การที่หลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก มีความโดดเด่นในเรื่องของวัด ศาสนสถาน และพิธีกรรม โดยคณะนักวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ เมื่อ 12-15 กรกฎาคม 2561 ซึ่งได้พบข้อมูลเชิงประจักษ์จากการศึกษาเชิงพื้นที่ อาทิ วัดเชียงทอง (ວັດຊຶງທອງ) เป็นวัดหลวงประจำราชวงศ์ล้านช้าง ราชวงศ์หลวงพระบาง และราชวงศ์ลาว สร้างขึ้นราว พ.ศ. 2103 โดยสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช (King Setthathirath-ເຈດຖາທິຣາດ, พ.ศ. 2091-2114/1548-1571) กษัตริย์ผู้ปกครองราชอาณาจักรล้านช้าง-ล้านนา ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำโขง เป็นวัดที่มีสถาปัตยกรรมแบบล้านช้างตอนเหนือที่งดงามมาก จนได้รับการขนานนามว่าเป็น “อัญมณีของศิลปะล้านช้าง” (ธีรยุทธ อินทจักร, 2017: 1-19) วัดศรีบุญเรือง (Wat Sri Buon Heuong) วัดแสน (Wat Sean) วัดใหม่ (วัดใหม่) วัดอาฮาม (Wat Aham) วัดวิสุล (Wat Visoun) พระธาตุภูสี เป็นต้น ดังปรากฏข้อมูลเป็นเบื้องต้นที่สืบค้นได้กว่า 33 วัดดังปรากฏในงาน ชัยสิทธิ์ ดานกิตติกุล (2554) ปรากฏดังภาพที่ 3

1.วัดเชียงทอง 2.วัดปากคาน 3.วัดคิสี 4.วัดสีบุนเอียง 5.วัดสิริมงคูน 6.วัดสบสุขาราม 7.วัดแสนสุขาราม 8.วัด
หนองศรีคูณเมือง 9.วัดสีพุทบาท 10.วัดป่าไผ่ 11.วัดเชียงม่วน 12.วัดจุมคอง 13.วัดถ้ำพูสี 14.วัดจอมสี 15.
วัดอาโพน 16.วัดป่าฮวก 17.วัดใหม่สุวรรณภูมาราม 18.วัดโพนชัย 19.วัดหอเสียง 20.วัดมหาธาตุ 21.วัดอา
ฮาม 22.วัดวิชุนราช 23.วัดหมื่นนา 24.วัดพันหลวง 25.วัดโพนสะอาด 26.วัดมโนรม 27.วัดธาตุหลวง 28.วัด
พระบาทไต่ 29.วัดเชียงแมน 30.วัดจอมเพชร 31.วัดลองคูน 32.วัดหาดเสี้ยว 33.วัดคกباب ปรับปรุงจาก:
ฐานข้อมูลระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของหอการมรดกโลกหลวงพระบาง พ.ศ.2554 | ค.ศ.2011

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงทำเลที่ตั้งวัดต่างๆ ในเมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว
ที่มา: Nittha Bounpany ชัยสิทธิ์ ดานกิตติกุล การวางทิศทางของวัดในเมืองประวัติ
ศาสตร์หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. การจัดการท่องเที่ยวในวัดอุททางพระพุทธศาสนา หมายถึง วัดอุททางศาสนาที่สำคัญเนื่องกับวัดและพระพุทธศาสนา อาทิ พระพุทธรูปสำคัญ โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว รวมไปถึงมีวัตถุสถานเป็นที่เคารพสักการะ ดังปรากฏในหลวงพระบางจะมีพุทธรูปอันเป็นที่เคารพสักการะอาทิ หอพระแก้ว ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตในประวัติศาสตร์ลาว หอพระบางที่ปัจจุบันตั้งอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหลวงพระบางหรือพระบาง (Phra Bang) อันเป็นพระที่เคารพสักการะของชาวลาวหลวงพระบาง หรือพระพุทธรูปที่ถ้ำดั่ง (พระมหานิกธ ฐานุตโตโร, 2561: 65-77) พระม่านหรือพระพุทธรูปวัดเชียงทอง พระธาตุวัดวิชุล พระธาตุภูสี รอยพระบาทที่ภูสี เป็นต้น โดยสถานที่นี้เนื่องด้วยวัดในพระพุทธศาสนา หรือความเชื่อทางพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ดังปรากฏแนวคิดเทียบเคียงในงานของพระมหาบุญพิเชษฐ จันทร์เมือง (2553) ที่ว่า “...วัด ทรัพยากร ทางวัฒนธรรมในพระอารามหลวงชั้นเอก ทุกวัด มีศักยภาพโดดเด่น ซึ่งทางภาครัฐพร้อมให้การสนับสนุน ภาคเอกชนมีความสนใจร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวยังปลอบปล้ำในความงดงามของพระอาราม...” หรือในงานวิจัย Vimalin Virojtrairatt (2010) เรื่อง “Community Pre-Empowering for Tourism: Sustainable Tourism Management Guideline Amphoe Mae Chaem, Chiang Mai, Thailand” ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับการสร้างประสิทธิภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยในงานวิจัยก็ให้ความสำคัญกับทุนทางวัฒนธรรม ผ่านวัด ศาสนสถาน โดยเฉพาะพุทธรูปสำคัญ ๆ เป็นต้น

2. การจัดการท่องเที่ยวในกลุ่มเจดีย์/พระธาตุ หมายถึง ศาสนสถาน อันเนื่องด้วยวัด หรือความสำคัญในวัดทางพระพุทธศาสนา ที่จำแนกได้เป็น พระธาตุ รอยพระบาท เจดีย์ สำคัญ อาทิ พระธาตุภูสี รอยพระบาทภูสี พระธาตุหมากโม ตั้งอยู่ในบริเวณวัดวิชุนราช วัดที่เก่าแก่ที่สุดของเมืองหลวงพระบาง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2058/1515 ในรัชสมัยพระเจ้าวิชุลราชแห่งอาณาจักรล้านช้าง ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรม ความเก่าแก่โบราณ และถูกจัดอยู่ในแผนผังของการท่องเที่ยว โดย (วัด) พระธาตุหมากโม ที่มีรูปทรงคล้ายผลแตงโมผ่าครึ่งหรือเป็นทรงโอคว่ำคล้ายสลับแบบฟองน้ำเมืองสาญจี ประเทศอินเดีย ยอดพระธาตุมีลักษณะคล้ายรัศมีเปลวไฟของพระพุทธรูปแบบลังกาหรือสุโขทัย บริเวณมุขฐานชั้นกลางและ

ชั้นบนมีเจดีย์ทิศทรงบัวตูมทั้งสี่มุม พระธาตุหมากโมนี้มีสีดำเก่าๆ แม้จะเคยผ่านการบูรณะปฏิสังขรณ์มาแล้วสองครั้ง ในปี พ.ศ.2402/1859 รัชสมัยของเจ้ามหาชีวิตสักรินทร์ (คำสุก/ King Zakarine/พ.ศ.2438-2448/1895-1904) ซึ่งเป็นพระราชบิดาของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ ต่อมาในปี พ.ศ.2457/1914 ในรัชสมัยของเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ (Sisavang Vong, พ.ศ.2447-2502/1904-1945) มีการปฏิสังขรณ์อีกครั้ง ซึ่งการบูรณะครั้งนี้พบโบราณวัตถุมากมาย เช่น เจดีย์ทองคำ พระพุทธรูปหล่อสำริด พระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปเงิน โดยเฉพาะพระพุทธรูปที่แกะสลักจากแก้วซึ่งคล้ายกับพระแก้วมรกต โบราณวัตถุเหล่านี้ได้นำถวายเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ และเก็บรักษาไว้ในพระราชวังหลวงพระบางในปัจจุบัน หรือกรณีพระธาตุภูสี จะมีเจดีย์ ที่มีตำนานเกี่ยวกับการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า หรือรอยพระบาทจำลองของพระพุทธเจ้า แต่อีกนัยหนึ่งพระธาตุก็เป็นจุดมุงสูงสุดของหลวงพระบาง ที่นักท่องเที่ยวนิยมเพื่อเห็นทัศนียภาพมุงสูงในแบบ 360 องศา ที่สวยงามประกอบรวมกับการท่องเที่ยวพระธาตุ หรือรอยพระบาท รวมไปถึงหมู่เจดีย์ ที่มีความสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ทางความเชื่อในหลวงพระบาง หรือเพื่อคุณธรรมภายในต่อการปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดี เป็นต้น

3. การจัดการท่องเที่ยวในสำนักปฏิบัติธรรม หมายถึง การออกแบบให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการการศึกษาปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นไปตามกรอบของพระพุทธศาสนากรรมฐาน 40 วิธี เพื่อการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา และในการเดินทางสำรวจเก็บข้อมูลวิจัย คณะผู้วิจัยได้ไปยังวัด วัดป่าโพธิ์พวนาราม ที่มีหลักฐานประวัติว่าเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่มีทั้งชาวลาว และชาวต่างชาติที่สนใจการปฏิบัติธรรมและท่องเที่ยว “Spiritual Tours” (Alex Norman, 2004) โดย วัดป่าโพธิ์พวนาราม (Wat Pa Phon Phao) ที่ก่อตั้งโดยพระอาจารย์ชายสมุทร โชติโก (Pha Xaisamut Chotiko, 1992) ซึ่งปัจจุบันก็ยังมีการสอนกรรมฐานและเป็นสถานที่ที่ร่มรื่นเหมาะแก่การสอนกรรมฐานปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาอยู่

4. การจัดการท่องเที่ยวผ่านพิธีกรรม/ประเพณีทางศาสนา หมายถึง กิจกรรมที่เนื่องด้วยพิธีกรรม เช่น บุญประเพณี วิถีทางวัฒนธรรมทางศาสนา ดังกรณี ในหลวงพระบางใช้การตักบาตรพระเช้า ที่มีพระภิกษุสามเณรเดินบิณฑบาตรรับการใส่บาตรจากชาวพุทธ และนักท่องเที่ยวได้กลายเป็นภาพจำของการท่องเที่ยวไปทั่วโลก ประเพณีสงกรานต์ ในช่วงสงกรานต์ พิธีอัญเชิญพระม่านและพิธีสงกรานต์พระม่าน พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มือง ประจำหลวงพระบาง (Online: 16 เมษายน 2562) ประเพณีฮอดสงกรานต์ น้ำพระเถระตามประเพณีโบราณของชาวลาว (กันหา สีกันวง, 2016: 61-77) ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทงที่หลวงพระบาง กลายเป็นต้น เหล่านี้เป็นประเพณีที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาและถูกจัดอยู่ในโปรแกรมและแผนการท่องเที่ยวทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนจัดขึ้นกลายเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยว

5. เกจิคณาจารย์/บุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา ประชาชนทางด้านพระพุทธศาสนา คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเนื่องด้วยตัวบุคคล อันหมายถึงเกจิคณาจารย์/หรือคณาจารย์เน้นที่ภาพลักษณ์ในเชิงบุคคล ดังปรากฏในวัดเชียงทอง (Wat Xieng Thong) วัดมหาธาตุ (Wat Mahathat) ที่ให้ความสำคัญกับพระเถระที่เคยปกครองวัด โดยมีการจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ให้ความรู้เกี่ยวกับ พระสงฆ์ และพระพุทธศาสนา นำภาพเก่ามาจัดแสดงพร้อมเกียรติประวัติ โดยในปัจจุบัน วัดเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เล่าเรื่องพระสงฆ์ ดังกรณีพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ใหญ่คำฝั้น สีสั่งวโร มหาเถระ วัดสุวรรณคีรี ท้องถิ่นหลวงพระบางที่นี้ มรณภาพในปี 1987 พระราชาคณะ ปลัดซ้ายปลัดขวา ท่านมีชื่อเต็มยศว่า “สมเด็จพระลูกแก้ว สีสั่งวโร” อดีตเจ้าคณะแขวงหลวงพระบาง (เจ้าคณะจังหวัด) ทั้งวัดสุวรรณคีรี ยังเป็นศูนย์ข้อมูลของคณะสงฆ์หลวงพระบาง (Buddhist Archives Document) พิพิธภัณฑ์ภาพเก่า ทั้งฝ่ายการศึกษา ปกครอง และวิปัสสนาด้วย โดยสะท้อนพระพุทธศาสนาในอดีตในเชิงประวัติศาสตร์ สถานที่ และบุคคลในหลวงพระบาง (Sitthivong, Phikku; Khamvone Boulyaphone; Phra Khamchan Virachitta Maha Thera, 2011)

การจัดการท่องเที่ยวในหลวงพระบาง เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีพระพุทธศาสนา ดังปรากฏเป็นวัด เจดีย์ พระธาตุ พระพุทธรูป และประเพณีที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา ทั้งการบิณฑบาตเช้า การสงกรานต์ในช่วงสงกรานต์ การฮอดสงกรานต์หรือเกราะเชก ประเพณีบุญต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพที่ 6 คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาที่หลวงพระบาง (ภาพคณะนักวิจัย: 15 กรกฎาคม 2561)

ชุดการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนา ในหลวงพระบาง สปป.ลาว

จากผลการศึกษาการออกแบบการท่องเที่ยว ใช้ทรัพยากรทางศาสนาอาทิ วัด โบราณสถาน หรือศาสนสถานในพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายเป็นการจัดการท่องเที่ยวตามวิถีทางศาสนา ที่เข้าใจในเจตนารมณ์ของการวัตถุทางศาสนา หรือศาสนสถานในทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งแสดงออกผ่านการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเข้าใจเจตนารมณ์ของการปฏิบัติได้ถูกต้อง

ภาพที่ 7 วัดวิชุนราช (ซ้าย) อันเป็นที่ตั้งของพระธาตุหมากโม ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาและถูกออกแบบให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา (ขวา) ศิลปกรรม หอศิลป์ กับการท่องเที่ยวในหลวงพระบาง
(ภาพคณะนักวิจัย: 12-15 กรกฎาคม 2561)

การท่องเที่ยวที่ปรากฏในหลวงพระบาง สปป. ลาว เป็นการจัดการท่องเที่ยวอันเกี่ยวข้องกับศาสนา วัด และสถานที่สำคัญทางศาสนา สามารถจำแนกเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรของวัดและศาสนาแบบเดิม หมายถึง การที่วัดเหล่านั้นมีความสำคัญในเชิงศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี โดยตัวเอง และถูกออกแบบให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยตรงตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และชุมชนแต่เดิม โดยวัดเหล่านั้นสัมพันธ์ประวัติศาสตร์ พระพุทธรูปสำคัญ หรือศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระบางอันเป็นพระคู่เมืองหลวงพระบาง ที่ชาวหลวงพระบางมีความเชื่อว่ามีศรัทธาเป็นต้น โดยเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วมาเป็นวัตถุประสงค์ในการกระตุ้นการท่องเที่ยวภายในหลวงพระบาง

2. การจัดการหรือออกแบบวัด/ศาสนาให้เป็นกลไกร่วมของการท่องเที่ยว หมายถึง การที่รัฐเข้าไปส่งเสริมและจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตวิถีวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตอย่างเป็นระบบและก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพรวม ซึ่งพอจำแนกได้ อาทิ การออกแบบศาสนาสถานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การสร้างองค์ความรู้ในการท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดทำแผนป้ายประชาสัมพันธ์การจัดออกแบบสถานที่ท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับรูปแบบและการดำเนินชีวิต ทั้งในส่วนของวัดเฉพาะในเขตเมืองมรดกโลกกว่า 33 วัด (Nittha Bounpany, ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล, 2561: A55-A70; พระมหานิกุล ฐานุตโตโร, 2559; Wantanee Suntikul, 2018) ประเพณีบิณฑบาต ที่เป็นจุดเด่นและภาพจำของชาวลาว (Wantanee Suntikul, 2018) ประเพณีทางศาสนา อาทิ สรงน้ำพระม่านสงกรานต์ รวมทั้งเนื่องด้วยสถานที่แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ตามที่ปรากฏในเอกสารของทางราชการ “Luang Prabang Province Tourism Destination Management Plan 2016 – 2018” (2016) ที่เข้าไปจัดการท่องเที่ยวและเสนอที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เนื่องด้วยธรรมชาติ ป่าเขา น้ำตก และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น หมู่บ้านชนเผ่าม้ง หมู่บ้านซ้าง เป็นต้น ให้เกิดการประสานเป็นรูปแบบการจัดท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 8 วัดศรีเมือง พิธีอัญเชิญพระม่านและพิธีสงฆ์น้ำพระม่าน
พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมือง ประจำหลวงพระบาง
(ภาพ Online: 16 เมษายน 2562)

3. การจัดการท่องเที่ยวแบบวิถีจิตวิถีธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้คนมีสุขภาวะที่ดี เช่น การไหว้พระ การปฏิบัติธรรม ส่งเสริมให้เกิดการไปปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมที่มีชื่อเสียงที่มีการปฏิบัติอยู่แล้ว อาทิ วัดเชิงทอง วัดป่าโพนเพาวนาราม (Wat Pa Phon Phao) หรือวัดสุวรรณคีรี หรือวัดอื่นๆ เป็นต้น โดยมีการจัดการท่องเที่ยวที่ออกแบบการท่องเที่ยวโดยผนวกการท่องเที่ยวในแบบวิถีธรรมชาติ วัฒนธรรมแบบ “Clean Mind” เทียบเคียงกับงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย” (พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), 2553) ที่เสนอผลการศึกษาว่า

“...รูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด
มี 3 รูปแบบ 1) รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการทัศนศึกษา (Learning By

Seeing) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง โดยผ่านการศึกษารับรู้จากสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติและวิถีแห่งวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (*Learning By Doing*) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถฝึกปฏิบัติตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น การเจริญสมาธิภาวนา และสติปัฏฐาน 4 อันเป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบของจิตใจและปัญญา 3) รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการสร้างเครือข่าย (*Learning By Networking*) ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคม ผลการดำเนินการของวัดต่างๆ ที่ผ่านมาในรอบ 5-6 ปีนั้น พบว่า มีนักท่องเที่ยวผู้สนใจมาปฏิบัติมากกว่า 10,000 คน และมากกว่า 75 ประเทศทั่วโลก...”

ดังนั้น ในกรณีนี้จึงเห็นว่าสามารถนำมาเทียบเคียงกับหลวงพระบางได้ในกรณีของวัดสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งผสมผสานให้เกิดการท่องเที่ยวในแบบ “ธรรมชาติ-จิตใจบริสุทธิ์และจิตวิญญาณ/Green-Clean Mind-Spiritual Tourism” เป็นต้น (Alex Norman, 2004)

4. การผสมรวมกับการท่องเที่ยวในวัดพุทธศาสนา หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวที่ผสมรวมระหว่างศาสนาสถาน วัด บุคคล และเหตุการณ์ทางวัฒนธรรม อันหมายถึงสิ่งเคารพทางศาสนา เช่น พระธาตุ รอยพระพุทธบาท หอไตร ศาลาการเปรียญ อุโบสถ หอระฆัง กุฏิ มณฑป เป็นต้น (Charuwan Chareonla, 1981: 75-88) กรณีหลวงพระบาง จะเห็นการจัดการท่องเที่ยวพระธาตุภูสี พระธาตุวัด ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี เชื่อมไปกับวิถีวัฒนธรรมวิถีชีวิต แห่งภูมิศาสตร์ ธรรมชาติ เป็นต้น ที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมอย่างที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันทำให้เกิดการเชื่อมโยงประสานเป็นเนื้อเดียวกัน

5. การจัดการท่องเที่ยวที่ต้องพัฒนาไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา หมายถึง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศาสนา ควรมีการส่งเสริมความรู้ที่ถูกต้องและเจตนารมณ์ทางศาสนา ดังกรณีการใส่บาตรพระเช้าที่เป็นภาพจำของชาวโลก ควรต้องสื่อไปถึงเจตนารมณ์ของการเสียสละ แบ่งปัน เพื่อสะท้อนคิดให้ชาวโลกว่าการให้หมายถึงการหยิбыแบ่งปันตามคติในทางพระพุทธศาสนา การ

สะท้อนคิดผ่านความสงบของความเป็นเมืองผ่านคติทางศาสนาในเรื่องสติ ปัญญา หรือการสะท้อนผ่านสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนถึงความงามทางจิต (Magnificent) สู่การท่องเที่ยวอย่างมีสติ ยับยั้งชั่งใจ (Mindfulness) แลเคารพ ในบริบทของพื้นที่นั้นตามคติทางพระพุทธศาสนา ที่สอดคล้องกับ “Spiritual Tours” (UNWTO, 2013; John Holt, 2009) ที่ผ่านกระบวนการทางศาสนาสู่กลไก การพัฒนาแสดงออกผ่านสถาปัตยกรรม หรือประเพณีอันเนื่องด้วยศีลธรรมและจารีต สะท้อนผ่านประเพณีที่มีเป้าหมายเพื่อการควบคุมจริยธรรม ทั้งในเชิงบุคคลและสังคม จนกลายเป็นจารีตโดยมีฐานคติมาจากพระพุทธศาสนา หรือความเชื่อทางศาสนา ซึ่ง แนวนี้จะทำให้เห็นคุณค่า สิ่งประดิษฐ์สร้างทั้งสถาปัตยกรรมและประเพณีที่เนื่องด้วยการท่องเที่ยวด้วย

ภาพที่ 9 (ขวา-ซ้าย) การตักบาตรพระเช้าภาพวัฒนธรรมทางศาสนาของหลวงพระบางที่ถูกกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ภาพคณณัฏวิชัย 12-15 กรกฎาคม 2561)

ภาพที่ 10 (ขวา-ซ้าย) วิถีวัฒนธรรมทางศาสนาที่ถูกจัดการเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ รวมทั้งสะท้อนค่านิยมที่ต้องให้ความสำคัญและการแสดงออกอย่างเหมาะสม (ภาพคณณัฏวิชัย, 12 กรกฎาคม 2561)

ภาพที่ 11 วิถีวัฒนธรรมทางศาสนาผ่านสถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว อาทิ วัดเชียงทอง วัดหนองสิคุดเมือง (ภาพคณะนักวิจัย: 12 กรกฎาคม 2561)

ภาพที่ 12 ตลาดกลางคืน (2 ภาพบน) และตลาดเช้า (2 ภาพล่าง) เส้นทางของการท่องเที่ยว ที่หลวงพระบาง อันเป็นเอกลักษณ์และอยู่ในแผนการท่องเที่ยวของหลวงพระบาง (ภาพคณะนักวิจัย: 12-15 กรกฎาคม 2561)

จากภาพชุดที่ 7-9 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี ชุดที่ 10 สถาปัตยกรรมวัดในพระพุทธศาสนา และชุดที่ 11-12 สื่อถึงการการจัดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาหาร การกิน โดยทั้งหมดเป็นรูปแบบ แนวทางของการจัดการท่องเที่ยวและชุดการเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยว หรือผู้จัดการท่องเที่ยวพึงตระหนักและสร้างความเข้าใจสำหรับสำหรับผู้มาท่องเที่ยว และส่งเสริมให้เกิดการเห็นคุณค่าตามเจตนารมณ์ทางศาสนาของผู้มาท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยวหลวงพระบางที่จะได้ทั้งสุนทรีย์ การเรียนรู้ ความรู้ และการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันในมิติของความหลากหลายแตกต่างบนฐานของศาสนา ดังมีผลการศึกษาไว้ว่า

“...แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว คือ การสร้างความตระหนักในคุณค่าและความรู้ลึกถึงการเป็นเจ้าของมรดกร่วมกันของประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การสนับสนุนเงินทุนและลดการลงทุนของชาวต่างประเทศในธุรกิจขนาดเล็ก ส่งเสริมการผลิตสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปรับปรุงฐานข้อมูลและการบริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ในการบริหารจัดการเมืองมรดกโลกและการท่องเที่ยว...”(นาฎยา ขาววัน และคณะ, 2560: 81-96)

ดังนั้น ในกระบวนการของการสร้างชุดความรู้ หรือคู่มือในการท่องเที่ยวจึงควรเนื่องด้วย (1) วัฒนธรรมทางศาสนา อันสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัววางตนในพื้นที่ทางศาสนา ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง (2) วัฒนธรรมทางความเชื่อ ประเพณี วิถี ภาษา (3) วิธีการดำเนินชีวิตที่สะท้อนถึงการเป็นอยู่ อันประกอบด้วยมูลค่าอันหมายถึงรายได้เข้าประเทศ ที่มาพร้อมกับการท่องเที่ยว ดังปรากฏสถิติของการท่องเที่ยวมายังลาว จากนานาชาติทั้งเอเชีย ยุโรป อเมริกา แอฟริกา และตะวันออกกลาง ใน ปี ค.ศ.2016 ที่มีสถิตินักท่องเที่ยวมาเที่ยวกว่า 4.2 ล้านคน มีรายได้กว่า 724 ล้าน (Dollars) และใน ค.ศ.2017 มีนักท่องเที่ยวกว่า 3.8 ล้านคน มีรายได้เข้าประเทศกว่า 648 ล้าน (Dollars US) และใน ค.ศ.2017 มีนักท่องเที่ยวไปยังหลวงพระบาง 655,412 คน (Tourism Development Department, Ministry of Information, Culture and Tourism, 2017: 5,27) และคุณค่าสำหรับดำเนินชีวิตเพื่อผู้ท่องเที่ยวจะได้เข้าใจ เรียนรู้ และร่วมปฏิบัติด้วยความเข้าใจในศาสนสถาน

พิธีกรรม ความเชื่อประเพณีวัฒนธรรม สู่การปรับตัวอย่างเข้าใจที่จะได้ทั้งมูลค่าจากการท่องเที่ยว และคุณค่าความภาคภูมิใจจากผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม และผู้มาได้ประโยชน์และความเข้าใจจากการท่องเที่ยวด้วย

บทสรุปการจัดการท่องเที่ยวหลวงพระบาง

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศอาเซียน: กรณีศึกษาหลวงพระบาง สปป.ลาว ประกอบด้วย 1) การจัดการท่องเที่ยวภายใต้วิถีวัฒนธรรม วัด พระพุทธศาสนา ประเพณี วิถีธรรมชาติ ที่มีผลเป็นข้อมูลสถิติในเรื่องรายได้และผลประโยชน์การในองค์รวมที่นับว่าสูงของหลวงพระบางด้วย ทั้งส่งเสริมรายได้ประชาชาติของลาวในภาพรวมด้วย 2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเป็นการจัดการท่องเที่ยวภายใต้วัฒนธรรมทางศาสนา อันหมายถึงพระพุทธศาสนา อันมีวัด ศาสนสถาน สถาปัตยกรรมทางศาสนา ธรรมเนียม ประเพณี วิถีปฏิบัติของชาวพุทธ ดังปรากฏในการบินขบาค การสรงน้ำพระม่านในช่วงสงกรานต์ ประเพณี กลืน เข้าพรรษา หรือการทำกิจกรรมที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาอันสะท้อนถึงวิถีชีวิตเป็นการสะท้อนถึงเอกลักษณ์ อันเป็นอัตลักษณ์ของคนหลวงพระบางต่อการนับถือปฏิบัติในพระพุทธศาสนา และสะท้อนออกมาเป็นการท่องเที่ยวบนฐานของพระพุทธศาสนา 3) การจัดการท่องเที่ยวในหลวงพระบางในแบบศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นการเน้นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจ ปฏิบัติได้ และไปสู่เจตนารมณ์ทางศาสนา ในเรื่องของการใส่บาตรที่เน้นไปถึงการแบ่งปัน เสียสละตามเจตนารมณ์ทางศาสนา หรือการชมสุนทรียะสถาปัตยกรรมทางศาสนา ที่จะต้องไปถึงเจตนารมณ์ของวิถีทางศาสนาที่เชื่อมกับความอ่อนโยนทางจิต ที่มาพร้อมกับความไม่รุนแรง (ปาณาติบาต) ความอ่อนน้อม (คารวตา) อันมีฐานสำคัญจากคำสอนพระพุทธศาสนาให้ได้ นอกจากนี้หน้าที่สำคัญคือรัฐพึงเข้าไปจัดการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานเอกชน หน่วยงานทางศาสนาเพื่อการออกแบบการท่องเที่ยวที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และประเพณีวิถีทางศาสนา พระพุทธรูปสำคัญ วัดสำคัญ บุคคลสำคัญ และประเพณีสำคัญในทางพระพุทธศาสนาให้สัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรม วิถีชีวิต อัตลักษณ์ในความเป็นลาวที่หลวงพระบาง เพื่อไปสู่เป้าประสงค์เป็นความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติตามประเพณีวิถีอย่างเข้าใจ และส่งผลเป็นคุณค่าต่อการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยว ที่ได้ทั้งคุณค่าของการรักษาแบบแผนเดิมไว้

เป็นคุณค่าความรู้ของผู้มา และมูลค่าจากการท่องเที่ยวในวิถีทางวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาที่หลวงพระบาง อันเป็นเสน่ห์หลวงพระบางที่นำไปเยือนเป็นอย่างยิ่ง

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศอาเซียน: กรณีศึกษาหลวงพระบาง สปป.ลาว เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่มีวัด ศาสนสถาน หรือศาสนา สถานที่เนื่องด้วยวัด หรือตั้งอยู่ในวัดที่ควรจะได้ส่งผลเป็นมูลค่า และคุณค่าในคราวเดียวกัน เพราะวัดในพระพุทธศาสนามีอุดมคติ และเป้าหมายต่างกัน รวมไปถึงหลักคิดทางพระพุทธศาสนาเองที่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ การออกแบบท่องเที่ยวต้องได้ประโยชน์ในองครวม รู้คุณค่าในเรื่องของหลักการที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาใน ส่วนพุทธาวาส สังฆาวาส ที่ควรเป็นสัดส่วนเฉพาะเพื่อเกื้อหนุนและส่งเสริมแนวทางนักบวชที่เข้ามาอยู่ในวัด อยู่ในพระศาสนาเพื่อการขัดเกลา และที่สำคัญการมาวัดหรือท่องเที่ยวในศาสนาจะต้องส่งเสริมให้ผู้มา รู้คุณค่า และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมทางศาสนาได้ด้วย ถึงจะได้ชื่อว่าได้ประโยชน์ทั้งในส่วนของการหลักการ ปฏิบัติการ แนวคิด และผลประโยชน์ในเชิงมูลค่าอันจะพึงได้ในศาสนาด้วย เช่นกัน ดังนั้น เมื่อพิจารณาในภาพรวม สามารถอภิปรายได้ดังนี้

(1) สภาพทั่วไปการท่องเที่ยวในหลวงพระบาง ประเทศลาว เป็นการท่องเที่ยวที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนศาสนสถาน วัด อาราม พระธาตุ พระพุทธรูป และเนื่องด้วยศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และธรรมชาติ แหล่งน้ำ ป่า เขา และน้ำตก สอดคล้องกับงานของบุญหนา จิมานันท์ (2556: 55-58) เรื่อง “ตักบาตรข้าวเหนียวเที่ยวหลวงพระบาง” งานของ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2552: 84-104) เรื่อง “หลวงพระบาง: การเปลี่ยนแปลงในฐานะเมืองมรดกโลก” และสิปปิ์ สุขสำราญ. (2559: 155-167) เรื่อง “งานพุทธศิลป์สู่ปัทมแก้วสี เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง” เป็นต้น

(2) การจัดการท่องเที่ยวการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และศาสนาในหลวงพระบาง สปป. ลาว ตามปรากฏในข้อที่ 1 จึงเป็นการจัดการท่องเที่ยว ภายใต้ชื่อของธรรมชาติ วัด ศาสนสถานในพระพุทธศาสนา พระพุทธรูป พระธาตุ เจดีย์ และวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนา และการจัดการท่องเที่ยวในองค์รวมด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในงานของ สุดาพร คมทะวง (2016: 349-366) ในเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแขวงหลวงพระบาง

สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว" หรืองาน Wantanee Suntikul (2018) The Impact of Tourism on the Monks of Luang Prabang เป็นต้น

(3) **ชุดการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในหลวงพระบาง สปป. ลาว** ควรเป็นการเข้าไปสร้างองค์ความรู้ต่อการปฏิบัติตัว รู้ เข้าใจ ปฏิบัติได้ และปรับตัวเพื่อการอยู่รวมกันอย่างสันติ ทั้งสร้างแบบอย่างในการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง และจะเป็นประโยชน์ทั้งในส่วนของการรู้หลักการในทางศาสนา และการได้องค์ความรู้จากแหล่งหรือสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาได้ด้วยความคิด ความงาม สุนทรียะ และความสุข ดังปรากฏในงานของ มณทิรา มณีแสง (2560) เรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาเที่ยวหลวงพระบางของนักท่องเที่ยว” ซึ่งอาจเทียบเคียงถึงความสอดคล้องกับงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียง อาทิ “รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยว ประเภทวัดในประเทศไทย” (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโรร และคณะ, 2553) หรือในงาน “รูปแบบของเครือข่ายการสร้างการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา” (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโรร และสายชล ปัญญาชิต, 2556) รวมทั้งในงาน “กลยุทธ์การเพิ่มคุณค่าการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของพระอารามหลวงในเกาะรัตนโกสินทร์” (พระมหาสุริยา มะสันเทียะ, 2558) และ ภัชรบถ ฤทธิ์เต็ม (2556) “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด” และงาน มัลลิกา ภูมะธน และดิเรก ดั่งลอย (2559) เรื่อง “แนวคิดการจัดการ การท่องเที่ยว (วัด) ในพระพุทธศาสนา: หลักการ และวิถีปฏิบัติ” หรืองาน “Spiritual Tourism: Religion and Spiritual Spirituality in Contemporary Travel” (Alex Norman, 2004) หรืองาน “Spirits of the Place: Buddhism and Lao Religious Culture” (John Holt, 2009) และในงาน “Spiritual Tourism for Sustainable Development” (UNWT, 2013) เป็นต้น ที่ในงานวิจัยจะให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวผ่านแนวคิดในเรื่องวัดพุทธทางพระพุทธศาสนาหรือแนวคิดทางศาสนากับการท่องเที่ยวที่เน้น “คุณค่ากับมูลค่า” ต้องไปด้วยกันที่พร้อมส่งไปสู่จิตวิญญาณด้วย ซึ่งสามารถนำมาเทียบเคียงต่อแนวทางและความเป็นไปได้ในหลวงพระบางได้ด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ.2558-2560*.

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กันหา สีกุนว. (2559). ฮางฮตสรง: สือสัณฐลักษณั สุนทริยภาพ พิธิกรรมและความ เชื้อใน
แขวงหลวงพระบาง นครหลวงเวียงจันทน์ และ แขวงจำปาสักของ สปป.ลาว.

วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 8(2) กรกฎาคม-ธันวาคม
2559: 61-77.

จุฑาภรณ์ ทินชุย และสภาพร มงคลศรีสวัสดิ. (2557). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.

วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ. 10 (1): 20-58.

จรัญ ชัยประทุม. (2556). ผ้าทอหลวงพระบาง: มิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น.
วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 5(1) มกราคม-มิถุนายน:
129-156.

ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล และ Nittha Bounpany. (2561). การวางทิศทางของวัดในเมือง
ประวัติศาสตร์ หลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสาร
หน้าจั่ว สถาปัตยกรรมการออกแบบและสภาพแวดล้อม*. ฉบับพิเศษ มกราคม-
ธันวาคม 2561: A55-A70.

ธีรยุทธ อินทจักร. (2017). สุขายะทางรูปทรงในงานสถาปัตยกรรม พระอุโบสถวัดเชียง
ทอง เมืองหลวงพระบาง. *วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. 4(2): 1-19.

ธีระยุทธ บัวจันทร์. (2558). รัฐสังคมนิยมกับการทำให้มรดกคดีดินกลายเป็นสินค้า:
กรณีศึกษาช่างเงินเมืองหลวงพระบาง. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัย
ลักษณ์*. 8(8): 125-173.

นนทิภัก เพียรโรจน์, สิริภัทร์ โชติช่วง, ณัฐมน ราชรักษ์. (2558). การเชื่อมโยง
เส้นทางและการส่งเสริมการตลาด โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิง
ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกลุ่ม 4 จังหวัดในภาคใต้ของไทย. *วารสาร
วิทยาการจัดการ*, 32(2): 89-115. สืบค้น 2 กรกฎาคม 2559. ออนไลน์จาก
http://journal.fms.psu.ac.th/images/Article_JourFMS/

No.32.258/32-2-58-4.pdf

- นัฐพร เกิดกลาง, ชมพูนท โกสลากร, เพิ่มพูนวิวัฒน์, พิศมัย จารุจิตติพันธ์. (2553). พฤติกรรมการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 2(1): 78-88. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2559, ออนไลน์จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JBSD/article/download/554/471>
- นาฏยา ชำวัน, คณินนิตย์ ไสยโสภณ, บุญยัง หมั่นดี. (2017). “เศรษฐกิจการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก หลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว”. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 19(2): 81-96.
- นิราศ ศรีขาวรส. (2558). พระพุทธรูปไม้: สุนทรียภาพและความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนในเมืองหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 7(2) : 17-40.
- บุญหนา จิมาโนง. (2556). ตักบาตรข้าวเหนียวเที่ยวหลวงพระบาง. *วารสารธรรมทัศน์*. 11 (2) กรกฎาคม-ตุลาคม: 55-58.
- พระครูเจติยภูมิพิทักษ์.(2555). *อิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่นที่มีต่อชาวจังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสารกิจประยุกต์ (2556). *ศึกษาคุณค่าศรัทธาที่ปรากฏในพิธีกรรมการบูชาพระธาตุนาตุน ของชาวพุทธอำเภอนาตุน จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2559, จาก http://www.mcu.ac.th/site/thesiscontent_desc.php?ct=1&t_id=1181
- พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง. (2553). การจัดการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

- (สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม).
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ. (2553). รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของ
แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย. *รายงานการวิจัย*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร และสายชล ปัญญชิต. (2556). รูปแบบของเครือข่ายการ
สร้างการเรียนรู้ทางสังคมในการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา. สืบค้น 10
ก ร ก ฎ า ค ม 2 5 5 9 อ อ น ไ ล น์ จ า ก
<http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS/article/viewFile/3811/3800>
- พระมหาสุริยา มะสันเทียะ. (2558). กลยุทธ์การเพิ่มคุณค่าการตลาดสำหรับการ
ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของพระอารามหลวงในเกาะรัตนโกสินทร์. *ดุชนิ
พนธ์บริหารธุรกิจดุชนิบัณฑิต (สาขาการตลาด)*. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระมหานิกร ฐานุตโตโร. (2559). พระพุทธศาสนาในประเทศลาว กรณีศึกษา:
การศึกษาของคณะสงฆ์หลวงพระบาง (เมืองมรดกโลก), *วารสาร มจร
มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 2(2) กรกฎาคม-ธันวาคม 2559: 65-77.
- เพ็ญประภา เพชรบุรณิน และศศิธร ป้องเรือ. (2557). การบริหารการจัดการ
สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ จังหวัดนครพนม ตาม
แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวนานาชาติ*.
10(2): 74-86.
- ภัชรบถ ฤทธิ์เต็ม. (2556). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมใน
วัด. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา)*. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มณฑิรา มณีแสง. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาเที่ยวหลวงพระบาง
ของนักท่องเที่ยว. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 11(3) กันยายน - ธันวาคม
2560: 82-95.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มัทธมา อุดมศิลป์. (ตุลาคม-ธันวาคม 2556). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโคกขามจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิทยาสาร*. 24 (4):135-149.
- มัลลิกา ภูมธนะ และดิเรก ดั่งลอย. (2559). แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยว (วัด) ในพระพุทธศาสนา: หลักการ และวิถีปฏิบัติ. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 2 (2) กรกฎาคม-ธันวาคม: 50-64.
- รณกร เจริญศรี, (กรกฎาคม-ธันวาคม 2557). การจัดการท่องเที่ยวในพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม: Tourism Management in the Grand Palace and the Emerald Buddha Temple. *วารสารวิชาการ, ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 7 (3) ก.ย.-ธ.ค.2557 728-739.
- วงศ์ธีรา สุวรรณ และคณะ. (กันยายน-ธันวาคม 2557). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*, 8 (3) : 64-82.
- วรสิกา อังกูร, นวลลออ แสงสุข, วรชัย วิริยารมภ์และอินทิรา นาคันต์. (2547). *การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (2541). “ท้องถิ่นจะช่วยให้การท่องเที่ยวได้อย่างไร”. *จุลสารการท่องเที่ยว*. 17(กรกฎาคม-กันยายน), หน้า 12-15.

- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2553). หลวงพระบางในจักรวาลวิทยาแบบรัฐจารีต: พื้นที่พิธีกรรมและกระบวนการกลายเป็นราชธานีของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง. *วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 1(2): กรกฎาคม-ธันวาคม 2553: 43-68
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2552). หลวงพระบาง: การเปลี่ยนแปลงในฐานะเมืองมรดกโลก (Luang Prabang: Changing in the Context of World Cultural Heritage Town). *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา*. 1(1) มกราคม-มิถุนายน 2552: 84-104.
- ลีปป์ สุขสำราญ. (2559). งานพุทธศิลป์สู่แป้วสี เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง. *วารสารวิถีสังคมมนุษย์*. 4(2) กรกฎาคม – ธันวาคม: 155-167.
- สุดาพร คมทะวง. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแขวงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *Journal Uttaradit Rajabhat University*. 11(2): 349-366.
- อาทิตย์ แซ่ย่าง และจักรี เตจ๊ะวารี. (2553). *พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. รายงานการค้นคว้าการวิจัยปัญหาเศรษฐกิจปัจจุบัน. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Alex Norman. (2004). Spiritual Tourism: Religion and Spiritual Spirituality in Contemporary Travel. *Thesis of Bachelor of Arts*. University of Sydney.
- Chansone Keomanivong,(2009). *Sustainable Tourism Development in World Cultural Heritage Site, Luangprabang Town, Luangprabang Province, Lao PDR*. A Thesis of Master of Business Administration in Hospitality and Tourism Management (International Program). Graduate School: Prince of Songkla University. <http://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/5952/1/313701.pdf>

- Charuwan Chareonla. (1989). *Buddhist Arts in Thailand*. Australia: Buddha Dharma Education Association Inc. online http://www.buddhanet.net/pdf_file/budartthai2.pdf
- Denise Heywood. (2006). *Ancient Luang Prabang*. Bangkok: River Books.
- John Holt. (2009). *Spirits of the Place: Buddhism and Lao Religious Culture*. Hawaii: [University of Hawaii Press](http://www.unhawaii.edu/).
- Sitthivong, Phikkhu; Khamvone Boulyaphone; Phra Khamchan Virachitta Maha Thera. (2011). *Great monks of Luang Prabang 1854 to 2007*. Luang Prabang: Publications of the Buddhist Archive of Photography.
- TIGGP Loas. (2016). Luang Prabang Province Tourism Destination Management Plan 2016 – 2018. *Tourism Infrastructure for Inclusive Growth Project (TIIGP)*. Loas PRD: Ministry of Information, Culture and Tourism, ออนไลน์: <http://www.tiigp-laos.org/downloads/other/Luang%20Prabang%20Province%20Destination%20Management%20Plan.pdf>
- Tourism Development Department. (2018). *2017 Statistical Report on Tourism in Laos Ministry of Information, Culture and Tourism, Tourism Development Department*. Online: <http://www.tourismloas.org/files/files/Statistical%20Report%20on%20Tourism%20in%20Laos/2017%20Statistical%20Report%20on%20tourism%20in%20Laos.pdf>
- UNWT. (2013). *International Conference: Spiritual Tourism for Sustainable Development*. Ninh Binh City, Viet Nam, 21 - 22 November 2013. World Tourism Organization. Online: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/vietnam_brochure9_web-1.pdf
- Vimalin Virojtrairatt, (2010). *Community Pre-Empowering for Tourism: Sustainable Tourism Management Guideline Amphoe Mae*

Chaem, Chiang Mai, Thailand. Thesis on Master of Arts Degree
(Program of Architectural Heritage Management and Tourism).
Graduate School. Silpakorn University.

Wantanee Suntikul. (2018). *The Impact of Tourism on the Monks of Luang Prabang*. Institute for Tourism Studies Colina de Mong-Há Macau China
https://www.icomos.org/quebec2008/cd/toindex/77_pdf/77-9ytg-102.pdf

ประวัติคณะผู้วิจัย

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร. สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอกการสอนสังคม คณะครุศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และจบ การศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์เอเชีย จากมหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2544 และจบการศึกษาระดับพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีการศึกษา 2554 นักวิจัยทุนวิจัยมุ่งเป้าปี 2558 (วช.) สาขาการศึกษา ปัจจุบันเป็นอาจารย์ ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เบอร์ติดต่อ 086-7713638 E-mail: raphind@yahoo.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเอกบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย สำหรับการศึกษาในระดับปริญญาโท (Master of Art) ใน สาขาวิชา Public Administration และระดับปริญญาเอก (Ph.D.) ใน สาขา Public Administration จากมหาวิทยาลัย Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University ประเทศอินเดีย นักวิจัยทุนวิจัยมุ่งเป้าปี 2558 (วช.) สาขา การศึกษาปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และดำรงตำแหน่งทางการบริหารเป็นรอง คณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ และผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ เบอร์ติดต่อ 086-0486042 E-mail: ptoto@mcu.ac.th

ดร.ลำพอง กลมกุล สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการสอน มัธยมศึกษา วิชาเอกคณิตศาสตร์-ฟิสิกส์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อปีการศึกษา 2544 และในขณะที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีได้รับทุนกาญจนาภิเษก (Golden Jubilee Scholarship) ไปศึกษา ณ มหาวิทยาลัย Guelph ประเทศแคนาดา (Canada) เป็นเวลา 2 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษา ภาควิชาวิจัยและ จิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2548 และ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี

การศึกษา 2554 นักวิจัยทุนวิจัยมุ่งเป้าปี 2558 (วช.) สาขาการศึกษา ปัจจุบันเป็น
นักวิจัยประจำศูนย์อาเซียนศึกษา ตำแหน่งบริหารเป็นผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศ
และบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เบอร์
ติดต่อ 092-2511212 E-mail: research.mcu@gmail.com